

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav obecné lingvistiky

Bakalářská práce

Zuzana Bartůňková

Finská adverbia vyjadřující pozici a jejich český překlad

Finnish adverbs denoting position and their Czech translation

Praha 2014

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Fárová, Ph.D.

Ráda bych využila tohoto prostoru k poděkování Lence Fárové za veškeré rady a komentáře usnadňující vznik této práce i za bezmeznou trpělivost.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. 7.2014

.....
Zuzana Bartůňková

Klíčová slova (česky)

adverbia, finština, čeština, korpusová analýza, překlad

Klíčová slova (anglicky)

adverbs, Finnish, Czech, corpus-based analysis, translation

Abstrakt (česky)

Práce je korpusovou analýzou zabývající se možnostmi překladu vybrané skupiny finských adverbií do češtiny. Konkrétně se jedná se o příslovce zakončená na adverbialní sufixy -*(i)ttAin*, -*(i)kkAin*, -*tUsten* a -*tUksin* a vyjadřující pozici či polohu. Úvodní teoretická část práce podává popis finských adverbií, přičemž důraz na charakteristiku vybrané skupiny příslovcí je kladen především na poli sémantiky. Třetí kapitola věnovaná metodologii se nejprve věnuje výhodám i možným rizikům spojeným s využitím korpusového materiálu ve výzkumu překladu a následně popisuje některé specifické vlastnosti korpusových dat a možnosti jejich zpracování. Čtvrtá kapitola je věnována postupu pro získání a následné rozřídění materiálového vzorku z českého paralelního korpusu InterCorp. Analýze tohoto materiálu je věnována pátá kapitola, přičemž jejím hlavním výstupem je vytvoření typologie ekvivalentů založené na kombinaci slovnědruhového a syntaktického kritéria. Rozlišeny byly tři typy ekvivalentů: přímé adverbialní, lexikálně-strukturní a chybějící. Rozbor materiálu ukázal, že převládajícím způsobem překladu jsou ekvivalenty lexikálně-strukturní, přičemž jejich nejčastějším podtypem je transformace finského adverbia na českou předložkovou frázi.

Abstrakt (anglicky)

The thesis is a corpus-based analysis dealing with possible ways of translating a given group of Finnish adverbs into Czech. Specifically, it is concerned with adverbs ending with adverbial suffixes -*(i)ttAin*, -*(i)kkAin*, -*tUsten*, and -*tUksin* denoting position or location. The theoretical introductory part of the thesis describes Finnish adverbs with focus on the semantic characteristics of the aforementioned adverb group. The third part, focused on methodology, is concerned with the advantages and possible drawbacks of using corpus material in translation research, and consequently describes some specific qualities of the corpus data and its possible processing. The fourth part provides a description of the process of obtaining, and subsequent classifying, of sample material from the Czech parallel corpus InterCorp. The fifth part contains an analysis of this material, the main output being the establishment of a typology of equivalents based on the combination of part-of-speech and syntactic criteria. Three types of equivalents have been differentiated: direct adverbial equivalents, lexically-structural equivalents, and missing equivalents. The material analysis has shown that the prevalent way of translating is using lexically-structural equivalents, with their most frequent subtype being the transformation of a Finnish adverb into a Czech prepositional phrase.

Obsah

1	ÚVOD	8
2	FINSKÁ ADVERBIA	9
2.1	Dělení finské slovní zásoby	9
2.2	Obecná charakteristika finských adverbíí.....	10
2.2.1	Morfologie finských adverbíí a jejich tvorba pomocí odvozování ..	11
2.2.2	Sémantika finských adverbíí.....	13
2.2.3	Syntaktická role	14
2.3	Adverbia zakončená na <i>-(i)ttAin</i> , <i>-(i)kkAin</i> , <i>-tUsten</i> a <i>-tUksin</i>	14
2.3.1	Morfologie.....	15
2.3.2	Sémantika.....	16
3	METODA	17
3.1	Využití jazykového korpusu ve výzkumu překladu	17
3.1.1	Výzkumy ekvivalence provedené v rámci českého paralelního korpusu InterCorp.....	18
3.2	Některá specifika korpusového výzkumu překladové ekvivalence.....	19
3.2.1	Osoba překladatele	19
3.2.2	Počet autorů korpusových textů.....	20
3.2.3	Vliv zdrojového jazyka.....	20
3.2.4	Reprezentativnost korpusového materiálu.....	21
3.2.5	Zpracování korpusových dat.....	23
3.3	Východiska výzkumu	23
3.3.1	Možnosti klasifikace nalezených ekvivalentů	24
4	MATERIÁL.....	26
4.1	Definování subkorpusu v rámci InterCorpu	26
4.1.1	Extrahování materiálu ze subkorpusu.....	27
4.2	Manuální roztřídění získaného materiálu.....	27
4.2.1	Vyřazení příkladů na základě slovnědruhové příslušnosti.....	28

4.2.2	Vyřazení příkladů na základě sémantiky	29
4.3	Distribuce jednotlivých příslovečných zakončení ve výsledném vzorku	30
4.4	Výsledný rozsah relevantního materiálu	31
5	ANALÝZA MATERIÁLU	31
5.1	Přímé adverbialní ekvivalenty	31
5.2	Lexikálně-strukturní ekvivalenty	32
5.2.1	Předložková fráze	33
5.2.2	Lexikální sloveso	34
5.2.3	Binomiál	36
5.2.4	Restrukturace vedlejší či hlavní větou	37
5.2.5	Adjektivum/ Přívlástek	38
5.2.6	Substantivum/ Podmět	39
5.3	Chybějící či implikované ekvivalenty	39
6	ZÁVĚR	40
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	44
8	SEZNAM ZKRATEK	46
9	PŘÍLOHA 1: Seznam analyzovaných adverbii	47

1 Úvod

„Finská slova odvozená není vždy možné překládat
přímým ekvivalentem, nýbrž je potřeba použít
jiných výrazů, které by vysvětlily význam slova.“¹
(Brown, Lepäsmä & Silfverberg 2008: 14)

Jazykový překlad je komplexní proces vyžadující ze strany překladatele více než jen perfektní znalost zdrojového a cílového jazyka. Jen zřídka lze k překladovému úkolu přistupovat čistě mechanicky převáděním jednotlivých slovníkových výrazů z jednoho jazyka do druhého a náročnost překladu může ještě vzrůst, jedná-li se o dva jazyky lišící se výrazně svou strukturou či v lexiku. Cílový jazyk například ne vždy disponuje přímými ekvivalenty některých specifických výrazů či významů, které se v jazyce zdrojovém naopak mohou vyskytovat zcela běžně. Úkolem překladatele je pak tyto situace vyhodnotit a nalézt vhodné jazykové prostředky, jež by umožnily původní informaci co nejvěrněji zachovat i v překladu.

Finština - jak je dobře známo - se na rozdíl od češtiny typologicky řadí mezi ugrofinské jazyky. Oba jazyky jsou si nadto relativně vzdálené i geograficky a kulturně a není tedy překvapivé, že do jisté míry také popisují okolní realitu z jiné perspektivy a pomocí odlišných jazykových prostředků. A podobně jako se světové jazyky odlišují například bohatostí barevné škály, je možné rozdíly nalézt i co do chápání prostoru. V souvislosti s finštinou se v tomto ohledu asi nejčastěji mluví o jejich specifických lokálních pádech² (*paikallissijat*)³, ovšem pozornost si zasluhují i některá finská místní adverbia. Konkrétně se jedná o skupinu finských příslovcí vyjadřujících polohu a pozici, jež jsou odvozována pomocí do značné míry synonymních příslovečných sufixů *-(i)ttAin*, *-(i)kkAin*, *-tUsten* a *-tUksin*. Tato adverbialní zakončení v češtině nemají významově ekvivalentní protějšky, ve finštině se však jedná o sufixy relativně produktivní a překladatelé z finštiny se s nimi tedy velmi pravděpodobně budou poměrně často setkávat.

Předmětem zde předkládané práce je proto prozkoumání a přehledné shrnutí možných postupů při překladu těchto adverbií do češtiny. Výzkum bude proveden na základě dat získaných z česko-finského subkorpusu vytvořeného speciálně pro tuto příležitost v rámci paralelního korpusu InterCorp, a bude tedy vycházet ze skutečných překladatelských řešení

¹ „Useinkaan suomen johdoksia ei voi kääntää suoralla sanavastineella, vaan tarvitaan muita ilmauksia, jotka selittävät sanan merkitystä“.

² Viz např. Leino (2002).

³ V závorkách budou uváděny originální termíny, nejčastěji ve finštině.

zkušených překladatelů finské beletrie. Kromě jazykového překladu se tak práce z hlediska aplikované metody bude výrazně dotýkat také oblasti korpusové lingvistiky.

V úvodní teoretické části budou představena zkoumaná finská adverbia z hlediska morfologie, syntaxe a nejobsáhleji také sémantiky, a to částečně pomocí kontrastního porovnání s českými příslovci. Navazující část věnující se metodě bude usilovat o co nejobektivnější zhodnocení předností i rizik plynoucích z uplatnění korpusových dat ve výzkumu tohoto typu. Za využití již publikovaných výzkumů zde budou také nastíněna možná východiska k závěrečné analýze. Ve třetí části bude rozebrán konkrétní postup pro získání materiálu ze subkorpusu i jeho následné manuální roztřídění. Analýza tohoto materiálu spočívající v klasifikování a vyhodnocení četnosti jednotlivých typů ekvivalentů bude prezentována v samostatné kapitole.

2 Finská adverbia

2.1 Dělení finské slovní zásoby

„Slova jsou tvořena tvarem a významem.“⁴ konstatuje ve svém článku pojednávajícím o finské slovní zásobě stručně Laura Tyysteri (2011: 44). Rovněž elektronická verze doposud nejrozsáhlejší finské gramatiky *Ison suomen kieliopin verkkoversio* (dále jen VISK) (Hakulinen, Vilkuna, Korhonen, Koivisto, Heinonen & Alho 2008) podává k rozdělení finské slovní zásoby na slovní druhy (*sanaluokat*) podobný, ač podrobnější klíč: „[slovním druhem]se rozumí podskupina slovní zásoby, v jejímž rámci se slova chovají do značné míry podobným způsobem. Styčné body se týkají morfologie a syntaxe, a přítomná je vždy také alespoň jakási vzájemná sémantická podobnost.“⁵ (VISK 2008: §438). Ústředním kritériem dělení je pak podle VISK spolu se syntaktickou funkcí slova především jeho ohebnost (*taivutus*). Na jejím základě se finská slova dělí do tří skupin, jimiž jsou jména (*nominit*), slovesa (*verbit*) a společná skupina neohebných či částečně ohebných slov zahrnující adpozice

---

⁴ „Sanat rakentuvat muodosta ja merkityksestä.“

⁵ „Sanaluokalla tarkoitetaan sanaston alaryhmää, jonka jäsenet käyttäytyvät olennaisilta osin keskenään samalla tavalla. Yhtäläisyydet ovat morfologisia ja syntaktisia, ja niiden pohjana on lisäksi ainakin jonkinasteinen semanttinen samankaltaisuus.“

(*adpositiot*) neboli finské pre- a postpozice, částice (*partikkelit*) a příslovce (*adverbit*) (VISK 2008: §438)⁶.

V následující obecné charakteristice budou finská adverbia postupně popsána ze tří úhlů odpovídajících definici slovního druhu podle VISK, tedy z pohledu morfologie, syntaxe a sémantiky. Popis bude místy doplněn o stručné srovnání s českými příslovci a o pojetí starších finských gramatik. V druhé části teoretického úvodu bude z hlediska morfologie a sémantiky podrobněji popsána také vybraná skupina adverbií charakterizovaná konkrétními odvozovacími sufixy.

2.2 Obecná charakteristika finských adverbií

Adverbium je ve VISK stručně definováno jako „slovo s neúplným paradigmatickým či neohebným, jež vyjadřuje určité okolnosti týkající se situace popisované ve větě, a to např. čas, místo, stav, způsob či míru“⁷ (VISK 2008: §646), přičemž mezi příslovce s neúplným paradigmatickým se řadí zejména místní adverbia zakončená lokálními pády (srov. např. *edessä* : *edestä* : *eteen*). Do jisté míry se však finská příslovce morfologicky prolínají s ostatními dvěma skupinami neohebných slov, tedy adpozicemi a částicemi. Část finských adpozic a částic například vzniká za použití adverbialních odvozovacích sufixů (VISK 2008: §156). Rozdíly mezi třemi skupinami neohebných finských slov lze proto hledat především v syntaxi: na rozdíl od adpozic nevyžaduje většina finských adverbií valenční doplnění (*täydennys*), na rozdíl od částic však příslovce naopak mohou přibírat volné doplnění (*määrite*) (např. *aivan oikein*) a rovněž ve stejné funkci figurovat i u jiných slovních druhů (např. *todella rikas*). Ani syntaktické hledisko však nedefinuje hranici mezi těmito navzájem si blízkými slovními druhy zcela stoprocentně. Některá slova řadící se tradičně mezi adpozice se například mohou vyskytovat i ve formě bez valenčního doplnění a jsou potom posuzována jako adverbia (srov. *Hän seisoo edessä / auton edessä*), a podobná slovnědruhová dvojakost se objevuje i u mnohých částic (VISK 2008: §438, 647). V závislosti na kontextu některé z nich mohou figurovat buď jako částice nebo jako příslovce (např. *oikein*) (VISK 2008: §371). Některá finská příslovce nadto mohou naplňovat určité pro adverbia ne zcela typické

⁶ Srov. dělení podle Ikoly (2001: 70), který adverbia zařazuje spolu s pre- a postpozicemi, spojky (*konjuktiot*) a citoslovci (*interjektiot*) pod zastřešující skupinu částic (*partikkelit*).

⁷ „Adverbi on vajaan paradigmatin tai taipumaton sana, joka kuvaa sellaisia lauseessa esitetyn tilanteen suhteita kuin aika, paikka, olotila, tapa ja määrä.“

kategorie - příkladem může být stupňování (např. *alhaalla* : *alempana* : *alimpana*) (VISK 2008: §438).

Definice českých příslovcí z Čermákovy publikace *Jazyk a jazykověda* (Čermák 2001a:204) se opírá především o sémantiku, avšak finskému pojetí tohoto slovního druhu podle VISK do velké míry odpovídá. Autor zde shodně poukazuje také na časté splývání kategorií adverbíí a partikulí v rámci různých jazyků. Rovněž *Příruční mluvnice jazyka českého* (Karlík, Nekula & Rusínová 2000:338) nabízí velmi podobnou definici: „*Tento neohebný plnovýznamový slovní druh [příslovce] vyjadřuje především okolnosti, za kterých se realizuje obsah slovesa, za nichž platí obsah adjektiva anebo dalšího adjektiva*“. Gradace adverbíí se v češtině dotýká především malé skupiny tzv. evaluativních příslovcí (Čermák 2010: 171-2).

Pro úplné doplnění charakteristiky finských příslovcí se hodí krátce uvést i starší pohled na jejich zařazení. Koivunen (2012:5) v tomto směru odkazuje na práce Ahlmana (1933) a Sulkaly (1981), kteří však oba považují adverbia za obtížně definovatelný slovní druh. Ahlman toto například konstatuje již v úvodní větě svého pojednání a k jakémukoli jednoznačnému definování slovního tohoto druhu je poměrně skeptický. Za podstatný znak adverbíí odlišující je od ostatních slovních druhů nicméně považuje především to, že u nich nedochází ke shodě v čísle a pádě (Ahlman 1933: 138-9).

2.2.1 Morfologie finských adverbíí a jejich tvorba pomocí odvozování

Převážnou část finských adverbíí lze popsat jako slova komplexní (*kompleksiset sanat*), tedy taková, jejichž kmen obsahuje vícero morfémů (VISK 2008: §145)⁸. Velká část těchto finských adverbíí vznikla pomocí slovtvorného odvozování jako deriváty (*johdokset*), tedy slova se specifickým a oddělitelným adverbíálním zakončením (např. *nopea-sti*) (VISK 2008: §149, 371). V případě druhé části komplexních adverbíí se pak jedná o ustrnulé skloňované tvary ohebných slov (*taivutusmuodot*), a to nejčastěji jmenné (např. *oikea-ssa*) (VISK 2008: §371)⁹. U těchto příslovcí tedy nelze při morfologické analýze oddělit adverbíální sufix. Podobná situace, co se týče morfologických vlastností adverbíí, je také v češtině. Velká část příslovcí vzniká odvozením za použití adverbíálních sufixů, ovšem

⁸ Vedle odvozených adverbíí jsou dalšími typy příslovce složená (*yhdysadverbit*), např. *puolivälissä*, slovní spojení fungující jako příslovce (*liittoadverbit*), např. *silloin täällöin*, či adverbia bez koncovky (*päätteettömät adverbit*), např. *aina* (VISK 2008: §371).

⁹ Další příklady finských adverbíí vzniklých jako ustrnulé skloňované tvary obsahuje ve VISK názorná tabulka *Asetelma 83: Taivutusmuotoisia adverbeja* (VISK 2008: §387).

funkci příslovcí mohou i zde přebírat jiné slovní druhy. Jedná se zejména o případy ustrnulých prostých pádů substantiv (např. *kolem*) či příslovečné spřežky (např. *shora*) (Karlík et al. 2000: 341).

Odvozování je ve finštině hned po skládání druhým nejčastějším slovotvorným procesem (Tyysteri 2011: 50). Jelikož gramatické procesy odvozování (*johtaminen*) a skloňování (*taivutus*) k sobě mají v pojetí finské gramatiky v mnoha směrech blízko, podává VISK popis obou paralelně.¹⁰ Na rozdíl od skloňování je výstupem odvozování vždy nový lexém a derivace tedy mívá výraznější vliv jak na příslušnost nově vzniklého slova ke slovnímu druhu, tak i na jeho význam (VISK 2008: §61). Oba procesy však naopak spojuje využívání stejných morfologických nástrojů. V obou případech jsou ke kmeni (*kantavartalo*) připojovány sufixy (*suffiksit*, v případě odvozování nazývané *johtimet*) (VISK 2008: §61) a tato podobnost může v některých případech vést k prolínání obou kategorií. Problematika tenké hranice mezi tvorbou slov odvozováním a jmenným skloňováním se mimo jiné týká i některých velmi frekventovaných skupin finských adverbíí (VISK 2008: §61), například deadjektivních příslovcí zakončených *-sti*. Jednoznačnou odpověď na otázku, zda se v případě sufixu *-sti* jedná o adverbíální odvozovací zakončení, či jej snad lze považovat spíše za gramatickou koncovku skloňování (*taivutustunnus*), VISK nepodává (VISK 2008: §62). Jak však bude popsáno níže, finská adverbia analyzovaná v této práci nesou charakteristická morfologická zakončení adverbíí, a řadí se proto morfologicky jednoznačně k derivátům.

Adverbíální odvozovací sufixy se ve finštině připojují zpravidla na nominální kmeny (VISK 2008: §371). Co se týče slovnědruhové příslušnosti kmenového slova (*kantasana*) se tedy finská odvozená adverbia nejčastěji řadí mezi denominály (*denominaaliset*) (VISK 2008: §157). V českém jazyce tvoří nejpočetnější skupinu adverbíí příslovce deadjektivní (Karlík et al. 2000: 341). Vedle nich se však v češtině objevuje i celá řada adverbíí odvozených od jiných slovních druhů: sloves, číslovek, zájmen a adverbíí samotných (Grepl et al. 2000: 217-223). Také ve finštině je možné rekurzivním odvozováním tvořit z derivátů další slova, která Brown, Lepäsmaa a Silfverberg (2008: 15) nazývají *edelleenjohdokset*, a vznikat tímto způsobem mohou i celé odvozovací řetězce (*johtoketjut*) (Tyysteri 2011: 51). Nová finská odvozená slova vznikají rovněž i z adverbíí (*adverbikantaisetsanat*): např. z příslovcí zakončených na *-(i)ttAin* a *-(i)kkAin* je možné pomocí sufixu *-(i)nen* tvořit nová adjektiva (např. *päällekkäin* > *päällekkäinen*) (VISK 2008: §372).

¹⁰ Přehledný popis rozdílu mezi odvozováním a skloňováním je k nalezení také v publikaci autorů Brown, Lepäsmaa & Silfverberg (2008).

Pro třídění a analýzu materiálu v této práci bude důležité také vymezení kategorie ustrnulých tvarů samotných odvozených adverbii. Přestože odvozená slova bývají ve většině případů „z morfologického i sémantického hlediska průhledná“¹¹ (VISK 2008: §157), je vnímání hranic mezi jednotlivými morfémy do jisté míry individuální záležitostí a může se u jednotlivých uživatelů jazyka lišit (VISK 2008: §157). VISK v návaznosti na tuto skutečnost rozlišuje mezi třemi stupni na škále morfologické „průhlednosti“, kdy na jednom konci jsou „jasné deriváty“ (*selvä johdos*) se zřetelným kmenovým slovem a s předvídatelným významovým vztahem mezi derivátem a jeho morfém, a na konci druhém slova, u kterých tyto vlastnosti chybí a která tedy deriváty nejsou (*ei johdos*). Mezi těmito dvěma skupinami pak stojí „nejednoznačné deriváty“ (*hämärä johdos*) (VISK 2008: §149). Proces stírání hranic mezi jednotlivými morfémy a takto probíhající vznik nových základních slov (*perussanat*) je popisován jako lexikalizace (VISK 2008: §166). Slova, která původně byla deriváty, nemusí nadále být takto vnímána (VISK 2008: §155). Mezi velmi frekventovaná lexikalizovaná adverbia patří i několik příslovcí, která nesou původně adverbiiální zakončení zkoumaná v této práci (např. *erittäin*).

2.2.2 Sémantika finských adverbii

Na základě významu dělí VISK finská příslovce do pěti základních skupin. Jedná se o adverbia místa a stavu, času, způsobu, míry a tzv. *kommenttiadverbit*, neboli postojová a modální příslovce (*asenneadverbit ja modaaliset adverbit*, např. *toivottavasti, mahdollisesti*) (VISK 2008: §647, 667). Dále je na základě specifických syntaktických, sémantických i textových vlastností popsána také skupina tzv. *proadverbit* (např. *silloin* a *näin*) a intenzifikačních slov (*intensiteettisanat*, např. *ihan, melko*) stojících na pomezí částic a adverbii (VISK 2008: §647, 853). Podle shrnutí Koivunena (2012: 6) se tento systém dělení adverbii liší od těch v pracích Ahlmana (1933) a Penttiläho (2002) především v tom, že adverbia místa a stavu, času a způsobu řadí jako samostatné skupiny. Ahlman (1933: 142) totiž pro tato příslovce definuje společnou zastřešující skupinu tzv. materiálních příslovcí (*materiaalisetadverbit*), vedle kterých dále rozlišuje skupinu intenzifikačních (*intensiteettiadverbit*) a modálních (*modaaliadverbit*) příslovcí.

Finská příslovce vyjadřující okolnosti místa, mezi něž patří i adverbia zkoumaná v této práci, je podle VISK možné dále dělit na základě detailnějších sémantických odstínů. Jako podskupiny se tak vyčleňují adverbia vyjadřující pozici (*sijainti*), výchozí bod (*lähtökohta*),

¹¹ „*Johdos on morfologisesti ja semanttisesti läpinäkyvä*“.

cílový bod (*päätepiste*), prostor (*tila*), směr (*suunta*), vzdálenost (*etäisyys*) a trasu (*reitti*) (VISK 2008: §648). Česká adverbia se z hlediska významu dělí na příslovce místa, času, způsobu a příčiny (Karlík et al. 2000: 338).

2.2.3 Syntaktická role

Příslovečná fráze (*adverbilauseke*) stojí ve finské větě nejčastěji ve funkci příslovečného určení (*adverbiaali*) určujícího ve většině případů buď slovesný výraz (např. *ajatella positiivisesti*) či celouvětu (např. *Täällä pärjätään varmasti*). Příslovce však ve větě mohou figurovat i jako součást fráze s řídicím členem jiného slovního druhu (např. *ihanasti punainen*) (VISK 2008: §646). Naopak jako řídicí člen příslovečné fráze mohou být adverbia samotná doplněna volným doplněním, jak bylo již výše naznačeno (např. *Lapset ovat tykänneet tästä tosi paljon.*), a některá z nich mohou přibírat také valenční doplnění (např. *Espanjasta kotoisin oleva Vito.*) (VISK 2008: §646).

Jak bylo uvedeno výše, je syntaktická role adverbií považována za jedno z vodítek pro vymezení tohoto slovního druhu. Ve svém shrnutí systémů dělení finských adverbií zmiňuje Koivunen (2012: 5) rovněž pojetí Penttiläho (2002), jenž rozpracovává starší Ahlmanovo dělení příslovcí na tři skupiny, avšak klade ještě větší důraz na jejich odlišné syntaktické funkce. Pro srovnání určují materiální příslovce dle Penttiläho systému slovesa a přídavná jména, intenzifikační příslovce mohou stát jako příslovečné určení pouze u adjektiv a jiných materiálních příslovcí a v případě modálních příslovcí jsou pak možnosti širší: mohou určovat celé věty a od zbylých dvou skupin adverbií se liší tím, že sama nepřibírají volná doplnění.

V češtině rozlišuje Čermák (2010: 171) čtyři základní syntagmatické funkce adverbií. Příslovce kvalifikují či kvantifikují sloveso (např. *krásně zpívat*), adjektivum (např. *velmi čistý*), jiné adverbium (např. *velmi čistě*) nebo podstatné jméno (např. *hodně peněz*). Česká příslovce se tak s těmi finskými shodují v tom směru, že jsou rovněž kombinovatelná se všemi jmenovanými slovními druhy.

2.3 Adverbia zakončená na *-(i)ttAin*, *-(i)kkAin*, *-tUsten* a *-tUksin*

Předmětem výzkumu v této práci bude skupina adverbií charakterizovaná čtyřmi rozdílnými adverbialními sufixy. Jedná se o zakončení *-(i)ttAin*, *-(i)kkAin*, *-tUsten* a *-tUksin*, jejichž charakteristika se však především v oblasti sémantiky výrazně protíná.

2.3.1 Morfologie

V souladu s vokální harmonií se každý z těchto sufixů vyskytuje ve dvou variantách *(-i)ttain/-i)ttäin*, *(-i)kkain/-i)kkäin*, *-tusten/-tysten* a *-tuksin/-tyksin*¹² a to na základě kmenového slova daného příslovce. Na první pohled je také zřejmé, že v případě prvních dvou sufixů se navíc objevují varianty s počátečním znakem *i*. Přestože dle VISK v tomto případě není zcela zřejmé, zda se jedná o variantu jednoho odvozovacího sufixu, či o dva nezávislé sufixy (VISK 2008: §156), budou v této práci obě podoby sufixů řazeny dohromady jako varianty jednoho.

Všechny výše jmenované sufixy jsou připojovány na slabý jmenný kmen - zpravidla substantivní, méně často adjektivní či číslovku¹³ - a to jak ve tvaru jednotného tak i množného čísla (VISK 2008: §379, 384). V případě kmenových slov zakončených v nominativu jednotného čísla na *-i* se v psaném jazyce vyskytují variantní formy příslovcí s kmenem ve tvaru jednotného i množného čísla (srov. *parittain* a *pareittain*). U příslovcí vyjadřujících pozici je rovněž často uplatňována varianta kmenového slova v jednotném čísle v kombinaci se sufixem bez počátečního *-i* (např. *sivuttain*, *vinottain*) (VISK 2008: §379). V případě sufixu *(-i)kkain* pak záleží, co se týče přítomnosti či absence znaku *-i* stojícího před odvozovacím sufixem, především na tvaru množného čísla kmenového slova daného adverbia. Pokud je koncová kmenová samohláska v množném čísle nahrazena znakem množného čísla *-i*, pak se adverbium může vyskytovat ve dvou variantách, tedy *-kkain* i *-ikkain* (srov. *selikkain* a *seläkkain*). V případě kmenových slov, v jejichž tvaru množného čísla předchází znaku množného čísla kmenový vokál, se však příslovce zakončená na *(-i)kkain* vyskytují zpravidla ve variantě bez *-i* (např. *kasvokkain* ~ **kasvoikkain*) (VISK 2008: §384).

V souvislosti s odvozováním a jednotlivými sufixy se často mluví o jejich produktivitě (*produktiivisuus*). V praxi je však obtížné sufixy jednoznačně zařadit mezi produktivní či neproduktivní, mimo jiné proto, že i ze zdánlivě zcela neproduktivních sufixů je výjimečně možné na základě starších vzorů vytvořit nová slova (Tyysteri 2011: 51). Nadto je produktivita vlastností proměnlivou v čase: neproduktivní sufixy se mohou stát opět produktivními a naopak (Brown et al. 2008: 22). Podle VISK je produktivním jednoduše takový typ ohýbání (*taivutustyyppi*), v jehož rámci mohou stále vznikat nová slova, ať už nové deriváty či například výpůjčky z jiných jazyků (VISK 2008: §148). Produktivních

¹² Více o vokálové harmonii viz VISK 2008: §57.

¹³ Brown et al. (2008: 160) udávají u *(-i)kkain* a *(-i)ttain* jako možné kmenové slovo také příslovce.

adverbiálních sufixů se ve finštině nachází zhruba desítka (Brown et al. 2008: 160). Z adverbiálních přípon představovaných v této kapitole je nejproduktivnější *-(i)ttAin*, jež rovněž čítá zhruba dvě stovky slovníkových lexémů (VISK 2008: §379). Do určité míry rostoucí jsou i skupiny slov zakončených na ostatní tři sufixy, přičemž ve slovníku jsou ta zakončená na *-(i)kkAin* a *-tUsten* zastoupena zhruba třiceti lexémy a adverbii zakončených na *-tUksin* je možné ve slovnících najít okolo desíti (VISK 2008: §384).

2.3.2 Sémantika

Vybrané čtyři adverbiální sufixy *-(i)ttAin*, *-(i)kkAin*, *-tUsten* a *-tUksin* dohromady spojuje jejich význam. Příslovce nesoucí poslední tři jmenovaná zakončení od sebe často nelze z hlediska významu jednoznačně rozlišit a rovněž první jmenovaný sufix s nimi lze v mnoha případech považovat za synonymní (VISK 2008: §384). Situace je však komplikovanější z toho hlediska, že všechny příslušné sufixy jsou ve velké míře polysémní, což bude v kontextu této práce hrát roli především při třídění korpusového materiálu (viz kapitola 4.3.2).

Adverbia zakončená na *-(i)ttAin* mají ze skupiny vybraných sufixů nejširší použití. Mohou vyjadřovat množství, způsob, pozici i čas (VISK 2008: §379), přičemž převážná část z nich se podle VISK konkrétně řadí mezi distributivní příslovce způsobu. Ta vyjadřují rozdělení činnosti vyjádřené slovesem, popř. rozdělení nějaké entity účastníci se na této činnosti, na části, jejichž velikost či charakter jsou dány významem kmenového slova daného příslovce (např. *aiheittain*, *litroittain*). Stejným způsobem se distributivní význam může týkat i vyjádření času (např. *päivittäin*) (VISK 2008: §380).

Ikola (2001: 105-106) uvádí jako nejčastější význam adverbii zakončených na *-(i)ttAin* vyjádření množství: sufix v sobě obsahuje význam „*tolik a tolik najednou*“. Podle VISK tato příslovce fungují jako tzv. *kvanttoriadverbit* a jejich kmenovým slovem je nejčastěji číslovka (např. *tuhansittain*), či jiné slovo vyjadřující skupinu či jednotku (např. *joukoittain*, *tonneittain*) (VISK 2008: §381). Zajímavým případem adverbii zakončených na *-(i)ttAin* jsou pak ta odvozená od adjektiv zakončených na *-lAinen* a současně vyjadřujících určitou místní příslušnost. Tato příslovce vyjadřují způsob činnosti charakterizovaný jako typický pro danou oblast (VISK 2008: §382): např. *suomalaisittain* je možné do češtiny přeložit jako „po finsku“ či „po finském způsobu“.

Poměrně velkou a v kontextu této práce důležitou významovou skupinou v rámci příslovcí zakončených na *-(i)ttAin* jsou adverbia vyjadřující pozici a polohu. Zde se zpravidla

jedná buď o vyjádření symetrického vztahu mezi konkrétními částmi objektů, kdy kmenové slovo adverbia ukazuje na onu konkrétní část, která se nachází v symetrickém postavení (např. *kulmittain*), nebo o vyjádření jiného vzájemného vztahu mezi předměty (např. *lomittain*) či vztahu předmětu k vnějšímu pozadí (např. *poikittain*). Adverbia *kulmittain*, *kyljittäin*, *nurkittain*, *päittäin* a *syrjittäin*, která se vyskytují primárně v prvním jmenovaném významu, lze nalézt i ve funkci vyjadřující vztah jednoho předmětu k druhému či k vnějšímu pozadí (srov. *Ulkorakennus sijaitsee päärakennuksen kanssa kulmittain. a Pöytä on kulmittain ikkunan edessä.*)(VISK 2008: §383).

Také adverbia zakončená na *-(i)kkAin*, *-tUksin* a *-tUsten* vyjadřují pozici ve vztahu k nějaké jiné entitě. Konkrétně sufixy obsahují význam symetrické pozice či určitého prostorového vztahu mezi předměty. Podobně jako u adverbii zakončených na *-(i)ttAin* i u těchto příslovčí představuje kmenové slovo tu část těla, k níž je předmět - či více předmětů a nejčastěji pak člověk - v symetrické pozici (VISK 2008: §384). Podle popisu Ikoly (2001:104) nese sufix *-(i)kkAin* význam „jeden k druhému v pozici vyjádřené kmenovým slovem“¹⁴. Například *alakkain* tak znamená „*toinen toisensa alla*“, neboli „jeden pod druhým“; autor rovněž poukazuje na synonymitu sufixů *-(i)kkAin*, *-tUksin* a *-tUsten*, z nichž poslední jmenovaný je nicméně nejméně častý. Zároveň je zajímavé zmínit, že stejně jako některá adverbia zakončená na *-(i)ttAin* mají i adverbia odvozená pomocí těchto tří sufixů významově blízko také k adverbii způsobovým (jedná se např. o *nokikkain*, *vastatuksin*, *kasvotusten* a *selittäin*) (VISK 2008: §648).

3 Metoda

3.1 Využití jazykového korpusu ve výzkumu překladu

Pro dobrý výsledek většiny lingvistických studií je zcela zásadní podmínkou shromáždění dostatečně velkého a objektivního vzorku dat. Pro zkoumání překladových ekvivalentů se v mnoha ohledech zdá být dobrým východiskem korpusová lingvistika a paralelní korpus¹⁵ jakožto nástroj, s jehož pomocí je možné poměrně jednoduše extrahovat relevantní, empirický a ve většině případů také relativně objemný materiál pocházející dle

¹⁴ „*Toinen toiseensa nähden kantasanan ilmaisemassa asemassa*“.

¹⁵ Paralelními korpusy jsou nazývány vícejazyčné korpusy, v jejichž rámci jsou originální texty pro možnost porovnávání doplněné o jejich další jazykové mutace (Koczek, Kopřivová & Kučera 2000: 9).

konkrétního výzkumného záměru ze dvou či více paralelně zkoumaných jazyků. Přestože korpusová lingvistika nabízí díky práci s autentickým jazykovým materiálem široké možnosti využití i na poli překladatelské teorie, tento potenciál byl poměrně dlouhou dobu opomíjen. Využití korpusu v translatoologii bylo podrobněji popsáno teprve v novějších příručkách o korpusové lingvistice (Olohan 2004: 13).

V České republice se budování národního korpusu (Český národní korpus) věnuje od roku 1994 Ústav Českého národního korpusu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a rovněž ve Finsku má korpusová lingvistika dlouholetou tradici. Shrnutí její historie a přehled dostupných finských korpusů podává ve svém článku Kopotev (2003).

3.1.1 Výzkumy ekvivalence provedené v rámci českého paralelního korpusu InterCorp

Od roku 2005 je pod záštitou výše zmíněného Ústavu Českého národního korpusu FF UK zpřístupněn český paralelní korpus InterCorp¹⁶. V dubnu roku 2013 jeho velikost dosáhla „138 779 000 slov v zarovnaných cizojazyčných textech v jádru a 728 508 000 slov v zarovnaných cizojazyčných textech v kolekcích“¹⁷ a v současné době (tj. k datu 14. 12. 2013) obsahuje texty ve dvaatřiceti jazycích včetně češtiny. Zatímco jádrem korpusu jsou míněny ručně zarovnané nejčastěji beletristické texty, kolekcemi jsou nazývány automaticky zpracované texty. Finská část paralelního korpusu obsahuje přes dva miliony slov v jádru a necelých 27 milionů slov v kolekcích.¹⁸ Tato čísla však nejsou konečná, jelikož InterCorp je korpusem nereferenčním neboli takovým, který je i po zveřejnění nadále rozšiřován a vylepšován (Křen, Št'ourač, Vavřín, Vondříčka & Rosen 2011: 112). Struktura InterCorpu je koncipována tak, že čeština funguje jako tzv. pivot, tedy jakýsi vztažný bod korpusu: všechny cizojazyčné verze textu jsou zarovnány s jedinou českou verzí příslušného textu, ne však mezi sebou (Křen et al. 2011: 107).

Na základě dat pocházejících z ČNK či InterCorpu byl vypracován již nemalý počet studií týkající se mimo jiné i překladových ekvivalentů. Některé z nich byly publikovány např. ve sborníku *Korpusová lingvistika Praha 2011 - 1 InterCorp* (Čermák 2011b)¹⁹.

¹⁶ Dostupný na www.korpus.cz/intercorp.

¹⁷ <http://www.korpus.cz/intercorp/?req=page:info> (14. 12. 2013).

¹⁸ Tamtéž: <http://www.korpus.cz/intercorp/?req=page:info>.

¹⁹ Kompletní seznam publikací je k nalezení na webu ÚČNK: <http://ucnk.ff.cuni.cz/>.

3.2 Některá specifika korpusového výzkumu překladové ekvivalence

Korpusová lingvistika je metodou, jež při správném výchozím nastavení metodologických parametrů nabízí zcela konkrétní a přesná výsledná čísla popisující zkoumaný jev. Tato statistická data však zpravidla nezohledňují význam mnoha vnějších faktorů, které se nicméně v případě zkoumání překladových textů jeví jako zcela podstatné.

3.2.1 Osoba překladatele

Jedním z centrálních faktorů ovlivňujících konečnou podobu textu v cílovém jazyce je osoba překladatele. Jak konstatují Klégr, Malá a Šaldová (2001: 13), překlad je ve své podstatě vždy překladatelovou interpretací originálního textu, a určité nepřesnosti či chyby v jeho provedení proto nelze nikdy absolutně vyloučit. Na vině může být chybný překlad, omyl či jednoduše nepochopení textu (Klégr et al. 2011: 24). Barlow (2000) pak s určitou nadsázkou do faktorů ovlivňujících překladatelův výběr slov - vedle role kontextu apod. - zahrnuje dokonce i objem vína, které překladatel vypije u oběda (cit. v Olohan 2004: 13). S touto skutečností se studie zabývající se teorií překladu vyrovnávají různými způsoby. Podle Chestermanova (2000) dělení je možné vymezit dva základní přístupy: zatímco komparativní model se nesnaží objasnit příčiny toho, *proč* je překlad právě takový, jaký je, kauzální (*causal*) model se naopak zaměřuje na zkoumání motivace vedoucí překladatele ke zvolení konkrétního způsobu překladu a klade si tudíž za cíl zodpovězení velmi komplexní otázky s potenciálním přesahem do sociologie, etnologie, genderových studií apod. (cit. v Olohan 2004: 10).

Z tohoto pohledu se zde předkládaná práce řadí mezi studie komparativní: vnější příčiny vedoucí ke konkrétním rozhodnutím překladatele jsou posunuta mimo jádro zájmu výzkumu a vychází se z předpokladu, že výběr překladu je primárně motivován pouze reálnými možnostmi jazykového systému cílového jazyka. Jinými slovy jsou pomíjena specifika překladatelského *procesu* jako takového a vlivu této situace na výsledný text (Olohan 2004: 27)²⁰. I při čtení výsledků takto nastavené korpusové práce je nicméně vhodné na existenci nejrůznějších vnějších faktorů ovlivňujících podobu překladu nezapomínat. Před přehnaným důrazem na „*‘vědeckost‘ výzkumů založených na korpusu*“²¹ ve smyslu přílišného

²⁰ Příkladem výzkumů, v nichž jsou překladatelský postup spolu s vědomými rozhodnutími překladatele ohledně výběru určité překladatelské strategie, brány v potaz, jsou např. některé studie Josefa Schmieda (Olohan 2004: 29).

²¹ „*The „scientific“ nature of corpus-based research*“.

soustředění se na číselné údaje varují i někteří odborníci v oboru translatologie, jako např. Maria Tymoczko, a to přesto, že v jiných ohledech se k využití korpusu staví pozitivně (Olohan 2004: 22).

Výsledky korpusového výzkumu nadto mohou být ovlivněny nejen charakterem materiálu samotného, ale také osobou posuzovatele. I v rozboru korpusových dat se objevují hraniční a nejasné případy zkoumaného jevu, které je nutné posuzovat individuálně, a nelze vyloučit, že jiný posuzovatel by situaci nevyhodnotil jinak.

3.2.2 Počet autorů korpusových textů

Dalším z faktorů potenciálně ovlivňujících výsledky korpusového výzkumu ekvivalentů je počet autorů, z jejichž pera jazykový materiál pochází. Jazykové korpusy umožňují shromažďovat texty od vysokého počtu různých autorů, což může přispívat k vyšší kvalitě a rozmanitosti vzorku, avšak kontrastivní studie založené na datech z paralelního korpusu se v tomto ohledu mohou výrazně lišit od výzkumů vedených v rámci jednoho jazyka. V případě materiálového vzorku týkajícího se překladové literatury totiž relevantním logicky není počet autorů originálních textů, ale počet překladatelů, kteří tyto texty převedli do cílového jazyka. U jazyků s menší základnou mluvčích a často také relativně nižším počtem děl krásné literatury překládaných do jiných jazyků, mezi něž lze zařadit například i finštinu, bývá navíc skupina překladatelů menší, než u jiných světových jazyků. Počet „autorů“ korpusových textů se tak náhle může zúžit na skupinu několika málo lidí, čímž může dojít ke snížení hodnoty materiálu co do jeho jazykové reprezentativnosti. Přestože není důvod závěry vyvozené z analýzy takového materiálu automaticky zpochybňovat, je dobré si uvědomit, že mohou vyjadřovat jiné tendence, než jaké by ukázala data reflektující tvorbu většího počtu jazykových uživatelů.

Korpusový materiál používaný v této práci pochází od pěti překladatelů z finštiny. Jsou jimi Markéta Hejkalová, Marta Hellmuthová, Viola Parente Čapková, Vladimír Piskoř a Jan Petr Velkoborský.

3.2.3 Vliv zdrojového jazyka

V neposlední řadě je také zajímavé zamyslet se nad tím, do jaké míry je překladový text ovlivněn zdrojovým jazykem (Olohan 2004: 28). Podle některých vědců mohou překladové texty v paralelních korpusech být dokonce „infikované“ netypickými výrazy či

jazykovými vyšinitými, tzv. *translationese* (Olohan 2004: 90), vzniklými během procesu překladu. Teorie překladu se rovněž zabývá otázkou formulování možných obecně platných vlastností, jimiž se překladové texty liší od těch originálních: například podle Mony Baker (1996) jsou překlady v porovnání s originálními texty často charakterizovány jazykovým zjednodušením (*simplification*), vyjasněním (*explicitation*), normalizací či konservatismem (*normalisation or conservatism*) a vyrovnáním (*levelling out*) (cit. v Olohan 2004: 91).

Charakter této práce je čistě deskriptivní a neklade si za cíl kvalitativně hodnotit nalezené překladové varianty. Výše nastíněné otázky translatologického výzkumu však ukazují na komplexnost celé problematiky překladu. Přesná čísla korpusové statistiky mohou mnoho napovědět, ovšem nikdy nevyjádří celou pravdu o vlastnostech cílového jazyka a jeho možnostech jakožto jazykového systému, a potažmo ani o tom, které překladatelské strategie jsou ve vztahu k němu správné či špatné.

3.2.4 Reprezentativnost korpusového materiálu

Jazykový korpus lze definovat jako „*ucelený soubor textů, který je sestavený s přihlédnutím ke svému cíli reprezentativním způsobem, je obhospodařovaný počítačově a zpracováván souborem korpusových metod*“ (Čermák 2006: 10). Data poskytovaná těmito pečlivě vytvářenými elektronickými jazykovými databázemi nesou v mnoha ohledech lepší vlastnosti, než ta získaná tradičními metodami²². Jsou typická, aktuální, objektivní, dostatečná a snadno získatelná (Kocek, Kopřivová & Kučera 2000: 4). Tato pozitivní charakteristika korpusových dat vychází především z možnosti získávat díky korpusům jazykové vzorky z neporovnatelně většího objemu zdrojových dat, než čeho by byl člověk schopen sám bez pomoci techniky. Většina korpusů je navíc v dnešní době cíleně a vědomě konstruována tak, aby se v nich co nejobjektivněji zrcadlila jazyková skutečnost (Čermák 2006: 10), tedy aby zjednodušeně řečeno obsahovaly „od každé podoby jazyka něco“, a jazykový korpus je některými lingvisty považován dokonce za „*jak absolutně nejbohatší, (a nejspolehlivější), tak nejrealističtější (a nejautentičtější) zdroj jazykových dat*“ (Čermák 2011a: 108).

V návaznosti na výše jmenované kladné vlastnosti korpusových dat lze konstatovat, že korpus jako zdroj „*(...) minimalizuje nebezpečí disproporčních a neadekvátních závěrů nad periferními daty, které vycházejí z nedostatečné analogie, a umožňuje tak jak soustředění se na jevy typické, základní a centrální (vedle periferních), tak na studium variability jevů*

---

²² Zde je míněn především manuální postup při výběrovém zachycování lingvistických informací pomocí vytváření lexikálních archivů tvořených úryvky textů spolu s informací o jeho původu (Čermák 2011a: 107).

a možnost je nazírat na škále, odstupňovaně.“ (Čermák 2011a: 108). Ani tak však data získaná z korpusu nelze považovat za zcela ideální vzorek reprezentující absolutní jazykovou realitu. Žádný jazykový korpus, byť seberozsáhlejší, totiž nemůže obsáhnout jazyk v *celé* jeho šíři. Korpus jako zdroj je proto nutné chápat vždy „*spíše jako soubor odhadů, než jako celistvý prostor, z něhož by mohla plynout souhrnná interpretovatelná hodnota nějaké kvantitativní charakteristiky*“ (Králík 2006: 207), a stejnou optikou je vhodné posuzovat i výsledky korpusových výzkumů a analýz. Získaná statistická data sice mohou sledovat určité tendence výskytu či užití sledovaného jazykového jevu, avšak vždy jen do jisté míry. Dva vzorky zaměřené na stejný jazykový jev, avšak extrahované ze dvou různých korpusů, mohou teoreticky vést k diametrálně rozdílným statistickým výsledkům a následně i k možným protichůdným lingvistickým závěrům.

S problematikou zachycení „*toho typického*“ v korpusových datech je úzce spojen i pojem tzv. škálovitosti korpusových dat. Tímto termínem je popisována skutečnost, že jednotlivé konkordance²³ obsahují kromě dat, která lze statisticky vyhodnotit jako typická, i celou škálu méně běžných výskytů daného jevu, a to včetně těch zcela ojedinělých a tedy ve své podstatě netypických²⁴. Příklady jiných, zřídka se vyskytujících periferních jevů zároveň mohou v získaných konkordancích naopak zcela chybět (Čermák 2006: 14-15). Škálovitost se v analýze korpusových dat pochopitelně projevuje tím výrazněji, čím větší je zkoumaný vzorek. Čím větší zdrojový korpus a získaný vzorek tedy máme k dispozici, tím objektivnější výsledek je možné teoreticky získat, jelikož je možné v rámci analýzy s větší jistotou oddělit periferní jazykové projevy od těch typických. Jinými slovy „*(...) rozsah materiálu zásadně souvisí s kvalitou a objektivností závěrů z nich vyvozovaných*“ (Čermák 2011a: 107).

Reprezentativnost korpusů samotných i jazykových dat z nich získaných však představuje velmi širokou a komplexní otázku, a konkrétnější požadavky, co se týče například minimální velikosti vzorku potřebného pro vedení objektivního výzkumu, je bohužel z dostupných zdrojů obtížné získat. Přesné informace týkající se rozsahu korpusu a jazykového vzorku využívaného v této práci budou uvedeny v kapitole 4.5.

---

²³ Tj. soupisy výskytů hledaného tvaru či výrazu získané z korpusu (Čermák 2011c: 19).

²⁴ Forma s jediným výskytem a kontextem v korpusu je nazývána hapax (Čermák 2011a: 109).

3.2.5 Zpracování korpusových dat

Požadavek na využívání co největších vzorků lingvistických dat pro výzkum je v souladu s korpusovou lingvistikou jakožto vědou disponující nástroji ke zpracování velkých objemů dat. Překážkou, která však může bránit v práci s velkým - a tedy objektivnějším - korpusovým materiálem, jsou vysoké nároky na manuální zpracování velkých datových objemů. Korpusy se od sebe totiž liší nejen co do velikosti, ale také co do počtu funkcí, kterými jsou opatřeny jejich vyhledávače. Ne vždy je tedy možné získat z korpusu již přesná, podle zvolených parametrů filtrovaná data, nýbrž je nutné provést dodatečné manuální třídění získaných konkordancí řádek po řádku. A jak výmluvně konstatuje F. Čermák (2006:12): *„člověk si sice dokáže analyticky poradit s konkordancí o několika stovkách výskytů (...), toto však už nedokáže v záplavě dat, kdy výsledná konkordance nabídne tisíce a desetitisíce výskytů.“*

Jakmile v korpusovém vyhledávači není možné využít plného elektronického předklasifikování dat, je nutné často přistoupit k určitým opatřením zužujícím prohledávanou oblast korpusu. Toho lze docílit například vytvořením vlastního subkorpusu orientovaného na určitý zvolený žánr, tak jak bude ve vztahu k této práci popsáno v kapitole 4.1. S ohledem na konkrétní technické parametry jednotlivých korpusů proto nelze konstatovat, že všechny korpusové výzkumy musí vždy nutně pracovat se vzorky čítajícími tisíce řádků. Způsob zpracování konkordancí v rozsahu několika stovek řádků pak často v mnoha směrech připomíná práci s kartotéčnými lístky v rámci manuální excerpcce (Čermák 2006: 12).

3.3 Východiska výzkumu

Korpusové výzkumy vykazují vysokou variabilitu, co se týče jak zvolení samotného předmětu zkoumání, tak použité metody k vytřídění relevantního jazykového materiálu či zvolení konkrétního postupu při jeho analyzování apod. Pojetí korpusového zkoumání ekvivalence se tedy může v jednotlivých případech značně lišit a lze říci, že jednotná šablona na vedení korpusových výzkumů ekvivalence neexistuje. Přesto je však možné nalézt v již publikovaných výzkumech mnohé obecné poznatky a zkušenosti s prací s korpusovým materiálem, které se mohou ukázat jako cenné a inspirativní i při sestavování vhodného metodologického postupu pro vlastní práci.

Co do formulace základní otázky výzkumu se lze pro potřeby zde prezentovaného výzkumu inspirovat především průzkumem českých ekvivalentů italského iterativního prefixu

ri- (Bratánková & Štichauer 2011) publikovaného ve výše jmenovaném sborníku (Čermák 2011b). Je tomu tak zejména z toho důvodu, že autoři této práce vycházejí z předpokladu, že pro daný italský verbální prefix neexistuje plně odpovídající česká předpona, a jeho sémantický obsah proto musí být do češtiny převáděn jinými prostředky. Na rozdíl od studií, které si naopak kladou za cíl ověřit platnost autory předem navrhovaného či předpokládaného ekvivalentu (jako např. Štichauer & Čermák (2001)), je zde výstupem analýzy škála obsahující více i méně frekventované postupy převodu zkoumaných italských sloves do češtiny a komentář popisující tyto překladatelské tendence. Na podobném principu bude postaven i tento výzkum: jeho základní tezí bude předpoklad, že čeština nedisponuje příslovečnými zakončeními, která by odpovídala zkoumaným finským adverbialním suffixům, a jeho primárním cílem pak bude vytvoření určité typologie v praxi používaných překladových postupů.

3.3.1 Možnosti klasifikace nalezených ekvivalentů

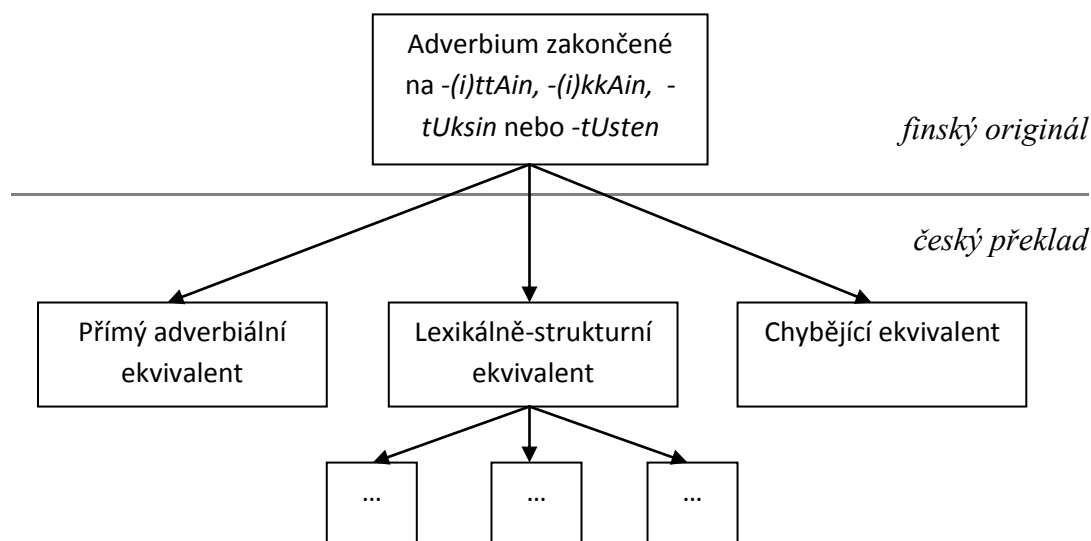
Co do kritérií klasifikace získaných korpusových dat se však výzkum bude více podobat systému, který ve stejném sborníku uvádí Klégr, Malá a Šaldová (2001) v článku o anglických nepředložkových ekvivalentech českých předložek. Na rozdíl od Bratánkové a Štichauera (2001), jejichž vyhodnocení škály ekvivalentů se do značné míry zakládá především na sledování sémantických posunů a polysémie na straně českých protějšků a opírá se do značné míry o slovníková data, reflektují Klégr et al. (2001) ve svém kontrastivním výzkumu především otázku rozdílných syntaktických funkcí, jichž nalezené překladové protějšky nabývají. V potaz je brána také forma, kterou je ekvivalent realizován (Klégr et al. 2011: 13). Podobný důraz na formální stránku ekvivalentů na úkor té významové bude shodně kladen i v analýze v této práci.

Klíčovým kritériem selekce zohledňovaným v práci Klégra et al. (2011) je rozdělení ekvivalentů na předložkové a nepředložkové, přičemž další analýze jsou postoupeny pouze ty nepředložkové. Tyto ekvivalenty pak autoři dále rozdělují na dvě základní skupiny, a to na lexikálně-strukturní a implikované. V případě první skupiny se jedná o „(...) *divergentní protějšky z hlediska formálního, na úrovni fráze*“, které se na úrovni syntaxe mohou, ale nemusí shodovat s originálem (Klégr et al. 2001: 13). Druhá skupina je charakterizována o poznání méně specificky, což však, jak vyplývá z vlastních slov autorů, plyne především z obtížnosti formulovat jednoznačnou definici pro skupinu ze své podstaty velmi různorodých ekvivalentů. Stručně řečeno se však jedná o příklady, v nichž překladatel na základě vlastního

rozhodnutí dává před existujícím a formou více odpovídajícím ekvivalentem přednost jinému, značně volnějším překladu. Autoři zároveň dodávají, že hranice mezi těmito dvěma kategoriemi ekvivalentů je velmi úzká, a zařazení konkrétního ekvivalentu proto může v některých případech být sporné (Klégr et al. 2001: 25).

Selekce na adverbialní a neadverbialní ekvivalenty, která by odpovídala té na předložkové a nepředložkové ze studie Klégra et al. (2001), v této práci provedena nebude, a do výsledků tedy budou zařazeny všechny nalezené české ekvivalenty bez výjimky. Převzata však bude výše jmenovaná kategorie lexikálně-strukturních ekvivalentů, byť její jednotlivé podkategorie a jejich počet se pochopitelně budou s ohledem na odlišná korpusová data lišit. Poněkud vágní kategorie implikovaných ekvivalentů naopak bude nahrazena úžeji vymezenou kategorií *chybějící ekvivalent*, do níž budou řazeny ty překlady, v nichž se význam finského adverbia buď zcela ztrácí, či je překlad po významové stránce natolik pozměněn, že v něm není možné identifikovat plnohodnotný ekvivalent. Systém základního dělení ekvivalentů zobrazuje Graf 1 níže.

Graf 1: Základní dělení překladových ekvivalentů

Graf zobrazuje dělení českých protějšků finských adverbií do tří velkých skupin vycházejících z příslušnosti ke slovnímu druhu a syntaktické funkce.

Mezi převzatými podkategoriemi lexikálně-strukturních ekvivalentů je například překlad pomocí restrukturace. Autoři citované práce tuto skupinu popisují jako příklady ekvivalentů, které „zahrnují restrukturuaci jako volný překlad (modulaci), v níž se ekvivalent komplementu české předložky může objevit v různých rolích a je těžké hledat společného

jmenovatele.“ (Klégr et al. 2011: 13). Další převzatou podkategorií je také tzv. lexikální ekvivalent. Autoři tímto pojmem popisují případy „*fúze českého slovesa a předložkové vazby v anglickém verbálním ekvivalentu*“ (Klégr et al. 2001: 17). V této práci se pak bude jednat o případy „přetavení“ finského příslovce do českého slovesa nesoucího odpovídající význam.

4 Materiál

Korpusový materiál, o němž se opírá praktická část této práce, byl získán z finsko-českého subkorpusu vytvořeného speciálně pro potřeby zde prezentovaného výzkumu v rámci výše představeného českého paralelního korpusu InterCorp. Snadné vytváření vlastních subkorpusů následnou manipulací se získanými daty umožňuje v roce 2013 zpřístupněné webové rozhraní NoSketch Engine²⁵, jež díky rozšířeným funkcím poskytuje v porovnání se starší verzí Bonito lepší prostředí pro práci s paralelním korpusem.

4.1 Definování subkorpusu v rámci InterCorpu

Subkorpus, na jehož datech jsou postaveny výsledky analýzy a z nějž rovněž pocházejí veškeré příklady obsažené v kapitole 5, byl vytvořen za pomoci volitelného nastavení automatického vyhledávání dne 22. 11. 2013. V té době obsahovalo jádro finsko-české části paralelního korpusu InterCorp celkem 35 beletristických děl, z nichž bylo do subkorpusu pomocí filtru zařazeno celkem osmnáct. Tyto knihy splňovaly základní zvolené kritérium, tedy že se jedná o finskojazyčné originály a ne o překladovou literaturu do finštiny. Následně byla provedena také manuální kontrola toho, zda bylo všech těchto osmnáct románů přeloženo do češtiny přímo z finštiny a ne přes jeden či více jiných jazyků. Kolekce automaticky zarovnávaných nebeletristických textů obsahující jednak právní texty Evropské Unie z korpusu AcquisCommunaire a také zápisy jednání Evropského Parlamentu z korpusu Europarl nebyly vzhledem k jejich příliš velkému rozsahu do výzkumu zařazeny.

Rozsah pomocí takto definovaného finsko-českého subkorpusu čítal 1 361 961 pozic²⁶, tedy objem dat lehce přesahující 3,5 % velikosti celé finsko-české části InterCorpu, tzn. jeho jádra i kolekci. Ta v době extrahování dat obsahovala celkem 37 600 766 pozic.

²⁵ http://www.korpus.cz/intercorp/?req=page:manual_noske

²⁶ Základní jednotka pro vyhledávání v korpusu odpovídající tokenům. Pod tento výraz jsou kromě výskytu slovních tvarů zahrnuta i v textech se vyskytující čísla a či interpunkční znaménka. Nejedná se tedy o velikost

4.1.1 Extrahování materiálu ze subkorpusu

Prvním krokem k získání relevantního materiálu bylo postupné vyhledání veškerých výskytů kombinací písmen-(i)kkain, -(i)kkäin, -(i)ttain, -(i)ttäin, -tusten, -tysten, -tuksin a -tyksin objevujících se na konci slov ve finské části výše popsaného subkorpusu. Tyto dotazy reprezentovaly zkoumané finské adverbiální sufíxy a byly zadávány ve tvarech „*kkain“, „*kkäin“ atd., kde tečka zastupuje libovolný znak a hvězdička jejich libovolný počet. Pomocí takto formulovaných dotazů byla do vyhledávání zahrnuta i adverbia končící na variantní přípony -ikkAin a -ittAin.

Přestože rozhraní NoSketch Engine poskytuje uživateli paralelního korpusu přehledné a poměrně pohodlné zázemí odpovídající svými funkcemi vyhledávání v jednojazyčných korpusech, neřadí se finština v současné době mezi jazyky opatřené v korpusu morfosyntaktickou anotací. Při zadání dotazu do vyhledávače tedy v případě finštiny zatím není možné blíže specifikovat cíl hledání, co se týče jeho kategorií (např. slovního druhu, čísla a pádu), a výsledky takto provedeného hledání tak v podstatě nesou charakter pouhého výpisu veškerých výskytů zadaných kombinací písmen. Celkový počet touto cestou nalezených řádků v konkordanci byl 796.

4.2 Manuální roztřídění získaného materiálu

Vzhledem k chybějící možnosti přesnějšího zadávání dotazů do korpusového vyhledávače bylo tedy nutné nejprve zkontrolovat, zda všechny řádky v získané konkordanci obsahují relevantní jazykový materiál. Jelikož jsou některé z hledaných adverbiálních sufíxů shodné například s některými poměrně běžnými substantivními koncovkami, bylo možné předpokládat, že určitý podíl ze získaných 796 řádků bude tvořit tzv. extraction noise (Bratánková & Štichauer 2011: 137). Tento odhad se následně potvrdil, protože bylo nutné získanou konkordanci pro potřeby dalšího vyhodnocování dále ručně vytřídit, a to ve dvou fázích.

---

vyjádřenou v počtu slov.

(https://korpus.cz/corpora/run.cgi/first_form?corpname=intercorp_fi;lemma=:lpos=:align=)

4.2.1 Vyřazení příkladů na základě slovnědruhové příslušnosti

Vzorek materiálu bylo v první fázi nutné očistit od irelevantních řádků, v nichž se nevyskytovala adverbia, ale slova příslušející k jiným slovním druhům, byť formálně zakončená shodně jako hledaná příslovce. Vyřazení na základě tohoto kritéria se konkrétně týkalo například některých skupin finských substantiv v genitivu množného čísla (např. *lootusten*, *simpukkain*) či určitých adjektiv v instruktivu (např. *rytmikkäin*) a tvaru superlativu (např. *rikkain*). V Tabulce 1 níže je uvedeno, kolik slovních výskytů celkem bylo nalezeno v dílčích vyhledáváních jednotlivých adverbialních zakončení, a v druhém řádku také kolik z nich bylo vyřazeno právě na základě kritéria slovního druhu.

Zadaný dotaz →	.*kkai n	.*kkäi n	.*ttai n	.*ttäi n	.*tuste n	.*tyste n	.*tuksi n	.*tyks in	Celkem
Nevytříděný materiál	103	41	111	386	102	29	21	3	796
Vyřazeno jako jiný slovní druh	46	3	0	0	96	23	21	3	192
Vyřazeno jako adverbium nevyjadřující pozici	0	12	92	378	0	0	0	0	482
Výsledný počet relevantních výskytů	57	26	19	8	6	6	0	0	122
	-kkAin		-(i)ttAin		-tUsten		-tUksin		
	83		27		12		0		

Tabulka 1: Výsledky manuálního vytřídění výskytů z rozhraní NoSketchEngine

První řádek tabulky vyjadřuje rozsah prvotních konkordancí získaných ze subkorpusu, tedy velikost soupisů výskytů slov charakterizovaných jednotlivými příslovečnými zakončeními ještě před vyřazením irelevantních příkladů. Řádky níže obsahují počty příkladů vyřazených z těchto konkordancí na základě příslušných kritérií. Poslední řádek nese informaci o výsledném počtu relevantních příkladů, jež se rovná hodnotě po odečtení všech vyřazených příkladů od prvotních konkordancí.

Jak je patrné z druhého řádku, toto třídění se nejvíce dotklo skupiny slov zakončených na *-tUksin*. Z poměrně malého počtu řádků nalezených pro tuto skupinu bylo vyřazeno celých 100 % výskytů. Výraznou redukcí prošla také skupina nesoucí zakončení *-tUsten*. Naopak ze slov zakončených na *-(i)kkAin* byly vyřazeny pouze příklady lehce přesahující jednu třetinu původního materiálu a skupina zakončená na *-(i)ttAin* zůstala kritériem slovního druhu zcela

nedotčena. Ve výsledku se korpusový vzorek tímto zásahem zúžil z původních 796 příkladů o 192 na průběžný počet 604 řádků v konkordanci.

4.2.2 Vyřazení příkladů na základě sémantiky příslovčí

V druhé fázi se vyřazení týkalo rovněž většího počtu adverbii samotných. Jak bylo popsáno již v teoretickém úvodu, nese zkoumaná skupina adverbálních sufixů především v závislosti na kmenovém slovu daného příslovce i jiné sémantické významy, než pouze ty týkající se polohy a pozice. Kromě vyřazení jednoznačných případů obsahujících adverbia času (např. *vuosittain*) či způsobu (např. *yllättäin*) však bylo nutné pečlivě posoudit i zařazení některých příkladů obsahujících adverbia stojící významově na pomezí mezi vyjádřením pozice a času, případně pozice a množství.

Ve vyříděném materiálu se konkrétně jednalo o příslovce *peräkkäin* a *parittain*, jejichž sémantický rys se odvíjí od kontextu, ve kterém se nacházejí. Významové posuny, kterých mohou tato příslovce nabývat, jsou dobře patrné z příkladových vět ze slovníku Perussanakirja (Haarala et al. 1997): *peräkkäin*, jež je podle slovníkového hesla synonymní s formami *perättäin*, *perätysten* a *perätyksin*, může vyjadřovat buď okolnosti času (např. *Kahtena päivänä peräkkäin.*) či vzájemné pozice (např. *Seisoin veljeni kanssa jonossa peräkkäin.*). Rovněž *parittain* s variantní formou *pareittain* se vyskytuje jednak ve významu vyjadřujícím množství „po kolika“ (např. *kaksi kerrallaan*), ale také pozice (např. *Istuttiin pareittain.*). Tyto významové rozdíly bylo možné pozorovat i v materiálovém vzorku, a zatímco v případě *peräkkäin* bylo možné k další analýze z celkových 14 výskytů postoupit pouze dva příklady (Příkl. 1), z šesti příkladů obsahujících *parittain* byla zařazena polovina. Zároveň je však nutné podotknout, že zejména v případě druhého jmenovaného příslovce bylo poměrně obtížné sémantickou hranici mezi oběma významy vyhodnotit (Příkl. 2).

Příklady

(Výskyty označené hvězdičkou nebyly zařazené do analýzy)

- 1) (...) *ja saanut summan uusina tuhatmarkkasina, joiden numerot juoksivat peräkkäin.* // (...) *a dali jí celou částku v nových tisícimarkovkách, jejichž čísla šla za sebou.*

Kivivuoren isä ja poika olivat peräkkäin (...) // Otec a syn Kivivuorovi šli za sebou(...)
Srov.

*Minun piti laskea kymmeneen aika monta kertaa peräkkäin (...) // Musela jsem několikrát za sebou v duchu počítat do deseti (...)

- 2) *Valjastimme porot parittain ja nousimme pulkkaan. // Zapřáhli jsme soby, vždy dva a dva vedle sebe, a nasedli do saní.*

Heidän jäljessään astuivat parittain sillalle säätyjen edustajat ja maan korkeimmat virkamiehet. // Po nich vstupují na most ve dvojicích zástupci stavů a nejvyšší zemští úředníci.

Srov.

*Laukaukset alkoivat kuulua parittain. // Výstřely začaly práskat po dvou, po třech.

Jak vyplývá z třetího řádku výše uvedené Tabulky 1, projevilo se sémantické řízení materiálu zdaleka nejvýrazněji u skupiny adverbii zakončených na *-(i)ttAin*. Vysoký počet vyřazených řádků zde byl mimo jiné dán výskytem některých velmi frekventovaných lexikalizovaných příslovcí (např. *erittäin, osittain*) (VISK 2008: §379), tedy takových, u nichž nelze s jistotou rozeznat sufix nesoucí sémantický rys pozice či místa. Z celkového nalezeného počtu 497 adverbii zakončených na *-(i)ttAin* bylo na základě sémantického kritéria vyřazeno 470 konkordancí, tedy celých 94,57 % původního počtu. Co se týče ostatních skupin, došlo k menší redukci pouze v rámci konkordance se slovy zakončenými na *-(i)kkäin* a to konkrétně o 12 řádků.

4.3 Distribuce jednotlivých příslovečných zakončení ve výsledném vzorku

Přestože slova zakončená na *-(i)ttäin* patřila ve výchozím vzorku k těm nejvíce zastoupeným - z původního počtu celkem 796 nalezených příkladů tvořila téměř polovinu - bylo právě z této skupiny jako irelevantních vyřazeno nejvíce slov. V konečném výsledku tak adverbia zakončená na *-(i)ttäin* patřila v analýze k těm méně zastoupeným. O něco méně výrazné redukci byla při manuálním třídění vystavena slova zakončená na *-(i)ttain*. Největší relevantní materiálový vzorek se ukázal být dostupným pro skupinu adverbii zakončených na *-kkAin*: z původního počtu 144 řádků v konkordanci bylo vyřazeno pouze 42,36 %, a jako pro výzkum použitelných tak bylo vyhodnoceno celkem 83 příslušných adverbii.

Výsledná distribuce jednotlivých adverbiiálních zakončení po rozřídění materiálu byla následující: 68,03 % příkladů tvořila adverbia končící na *-(i)kkAin*, 22,13 % končící na *-(i)ttAin* a 9,84 % končící na *-tUsten*. Skupina adverbii se zakončením na *-tUksin* musela být vzhledem k absenci příkladů zcela vyřazena z analýzy.

4.4 Výsledný rozsah relevantního materiálu

Provedením výše popsaných kroků v konkordanci zůstaly pouze řádky obsahující příslovce, u nichž lze jednoznačně rozpoznat sufix s transparentním sémantickým rysem polohy či pozice. Celkový počet původních 796 nalezených příkladů byl redukován na výsledných 122, což představuje 15,33 % počátečního objemu.

Pro úplnost lze ještě doplnit, že při kontrolním zadání shodných dotazů přes starší rozhraní InterCorpu Bonito byla základní nalezená konkordance menší, konkrétně o 174 řádků. Tento rozdíl patrně mohl být způsoben vyšší přesností vyhledávače v rozhraní NoSketch Engine. Vzhledem k tomu, že konkordance použitá v tomto výzkumu je rozsáhlejší než ta nalezená přes rozhraní Bonito, neměla by tato neshoda ve výsledcích hledání představovat riziko v podobě nezahrnutí některých příkladů do analýzy.

5 Analýza materiálu

Cílem následujícího rozboru získaného korpusového materiálu je vytvoření přehledné škály překladových ekvivalentů zkoumané skupiny finských adverbií. České protějšky finských příslovcí byly nejprve rozděleny na základě kritéria kombinujícího jejich slovně-druhovou příslušnost a syntaktickou funkci do tří velkých kategorií: 1) přímé adverbiální, 2) lexikálně-strukturní a 3) chybějící ekvivalenty, přičemž lexikálně-strukturní ekvivalenty se dále dělí na vícero podskupin. V následující části budou všechny tyto skupiny postupně popsány a uvedeny budou rovněž konkrétní příklady z korpusu.

5.1 Přímé adverbiální ekvivalenty

Pomocí přímých adverbiálních ekvivalentů byla do češtiny převedena pouze část finských adverbií zakončených sufixem *-(i)ttain*. Přestože v celkovém zkoumaném vzorku tvořil tento typ ekvivalence pouze zhruba desetinu, v rámci daného adverbiálního zakončení se jednalo o 44 % nalezených překladatelských řešení, tedy téměř polovinu. Konkrétně se tyto příklady týkaly šesti různých finských adverbií, přičemž polovina z nich se v materiálovém vzorku vyskytla pouze jedinkrát (*syrjittäin*, *pitkittäin*, *vinottain*) (Příkl. 3). U zbylých tří příslovcí (*sivuittain*, *poikittain*, *kyljittäin*) se překlad pomocí přímého adverbiálního ekvivalentu ukázal pouze jako jedna z možných variant překladu. Například slovo *sivuittain*

objevující se ve vzorku celkem devětkrát bylo v pěti případech přeloženo za pomoci českého způsobového adverbia *bokem* (*k něčemu*), ve dvou případech se objevila varianta překladu tvořená lexikálně-strukturním ekvivalentem (předložkovou vazbou *do strany* a *na stranu*) a rovněž ve dvou případech pak překlad tohoto finského adverbia chyběl (Příkl. 4). Podobná situace se opakovala i u příslovce *kyljittäin*, jež bylo v českém textu dvakrát přeloženo shodně s předchozím jmenovaným adverbiem pomocí příslovce *bokem* (*k něčemu*), ale vyskytly se i varianty předložkových vazeb *na bok* a *na stranu* a chybějící ekvivalent. V případě *poikittain* bylo dvakrát použito české příslovce *napříč*, jednou se vyskytuje varianta s lexikálním slovesem *přehradit* a v jednom případě překlad chybí (Příkl. 5). Při bližším pohledu na sémantiku adverbií, která byla přeložena pomocí přímého adverbiálního ekvivalentu, je zřejmé, že se jedná o příslovce vyjadřující vztah předmětu k vnějšímu pozadí.

Příklady

3) *Nainen (...) lähti kiivaasti vinottain sen poikki ja ehti sen yli (...) // (...) a vyrazila rázným krokem šikmo přes ulici. Stihla ji už přejít (...)*

4) *Rovasti istui kirjoituspöytänsä ääressä sivuittain kynnärpää pöydällä. // Farář seděl bokem k psacímu stolu, opřen loktem o hranu.*

Srov.

Hän ujutti liinaa sivuittain, jolloin se heltisi ja nousi ylös. // Škubl provazem do strany, a když jej uvolnil, rychle jej vytáhl nahoru.

Housut kintuissa, käymälän portaat vaikeasti sivuittain astuen hän lähti lyhyin askelin kävelemään sisälle. // Kalhoty na patách šoural se těžce po schůdkách dolů[chybí] a drobnými krůčky zamířil k domu.

5) *(...) ja piti asetta kahdella kädellä poikittain edessään. // (...) a držel samopal oběma rukama napříč těla.*

Srov.

Tiellä oli poikittain perävaunullinen rekka (...). // Silnici tam přehradil kamion s přívěsem.

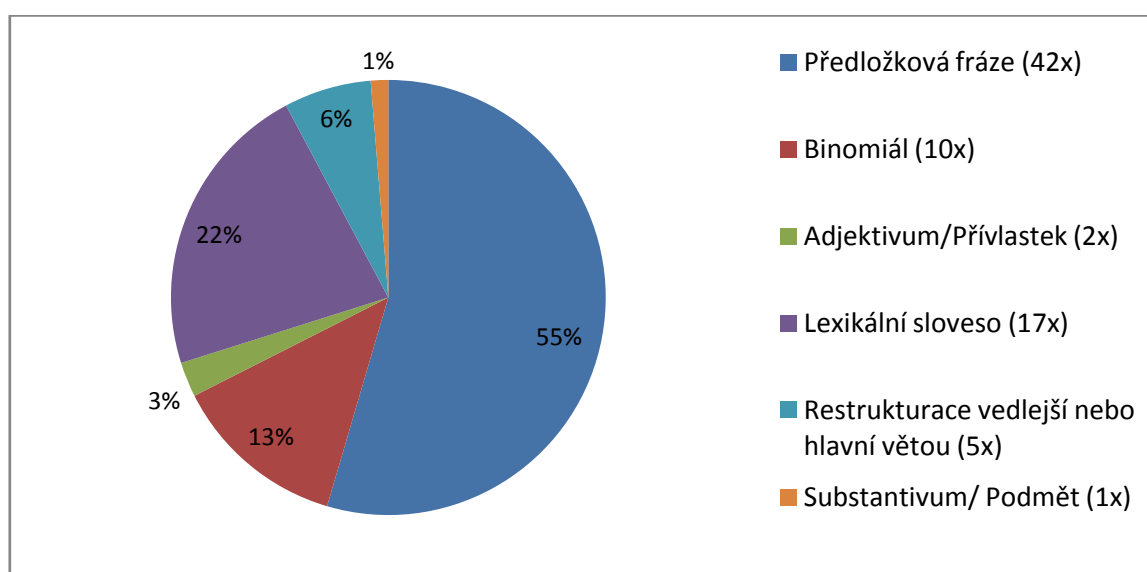
5.2 Lexikálně-strukturní ekvivalenty

Na rozdíl od přímých adverbiálních ekvivalentů, jež se s originálem shodují jak z hlediska slovního druhu, tak z pohledu syntaktického zařazení, zahrnuje skupina lexikálně-strukturních ekvivalentů v těchto směrech různorodější překladové postupy. Jak již bylo uvedeno výše, vymezení takto pojaté zastřešující skupiny ekvivalentů je převzato z výše citované práce Klégra et al. (2001: 12), kde je tento typ ekvivalence popsán jako „*lexikální a/nebo strukturní (gramatická) transpozice (...)*“. Mezi lexikálně-strukturní ekvivalenty

budou v rámci zde předkládané analýzy zařazeny příklady nahrazení finského adverbia jiným slovním druhem, frází či větou, s čímž se bude v mnoha případech pojit také odlišná syntaktická funkce nového výrazu. Přestože struktura věty může tímto způsobem projít více či méně výraznou změnou struktury, pojmový význam původního adverbia musí zůstat zachován tak, aby bylo možné ekvivalent bezpečně identifikovat.

V korpusovém materiálu analýza odhalila celkem šest typů lexikálně-strukturních ekvivalentů zkoumaných finských adverbií. Jejich stručný přehled a procentuální zastoupení ve vzorku zobrazuje Graf 2 níže, zatímco podrobnější popis bude následovat v příslušných podkapitolách.

Graf 2: Dělení lexikálně-strukturních ekvivalentů

Celkový počet nalezených lexikálně-strukturních ekvivalentů byl 77. Čísla v závorce vyjadřují reálný počet příkladů nalezených v korpusovém vzorku, graf pak zobrazuje procentuální zastoupení jednotlivých podkategorií lexikálně-strukturních ekvivalentů v rámci této skupiny.

5.2.1 Předložková fráze

Nejčastějším způsobem překladu zkoumaných adverbálních zakončení, a to jak v rámci lexikálně-strukturních ekvivalentů, tak i celého analyzovaného vzorku, bylo nahrazení finského adverbia českou předložkovou frází. Z celkového počtu 122 příkladů překladatelé přistoupili k tomuto překladatelskému řešení celkem čtyřicet dvakrát, v rámci lexikálně-strukturních ekvivalentů pak tento typ překladu tvořil dokonce lehkou nadpoloviční většinu. Symetrický či jinak vzájemný vztah mezi předměty byl v češtině vyjádřen pomocí významově odpovídající předložky v kombinaci s reflexivním zájmenem *se* (Příkl. 6).

V jiných případech bylo toto zájmeno nahrazeno významovým podstatným jménem, které ve větší či menší míře odpovídalo či jiným způsobem sémanticky odkazovalo na kmenové slovo původního finského adverbia (např. *kaulakkain*, *sylikkään* // *v objetí*; *kyljittäin* // *na bok*) (Příkl. 7). Objevující se možností byla také kombinace obojího, čímž byl význam finského příslovce zdvojen či posílen (Příkl. 8). V ostatních uvedených příkladových větách stojí za povšimnutí také to, že předložková fráze byla v české verzi velmi často doplněna zpřesňujícím přívlastkem (znázorněn vlnovkou).

Na základě dostupných dat není možné konstatovat, že by se tento typ překladu pojal výlučně s určitou skupinou adverbii. Naopak se i zde pro daná adverbia objevují paralelně s českými předložkovými vazbami i mnohá jiná synonymní překladová řešení. Více variant překladu materiál nabídl například pro příslovce *rinnakkain* a *vastakkain*: pomineme-li možnost chybějícího překladu, pak se u *rinnakkain* jako nejčastější druhá varianta vyskytoval binomiál (viz dále) a v případě *vastakkain* pak lexikální sloveso.

Příklady

6) *Jos satuttiin lähekkään työmaalla (...)* // *Když se dostali při práci blíž k sobě (...)*

Mutta istuimme lähekkään kantotuolissani(...) // *Avšak my dva jsme seděli v nosítkách těsně u sebe(...)*

7) *Kävelimme kaulakkain Vaskiratsastajan patsaalle.* // *V objetí jsme kráčeli k soše Měděného jezdc.*

8) *Istuttiin sylikkään (...)* // *Seděli za sebou, v těsném objetí.*

Nämä erottuivatkin muutamán kierroksen jälkeen joukosta ja juoksivat perätysten. // *Po několika kolech se oba oddělili od skupinky a běželi za sebou v těsném závěsu.*

5.2.2 Lexikální sloveso

Jako druhé nejčastější překladatelské řešení po předložkové frázi se v kategorii lexikálně-strukturálních ekvivalentů objevovala transformace finského adverbia na české sloveso obsahující v sobě příslušnou sémantickou informaci. Dohromady tyto dvě podskupiny tvořily 77 % příkladů v rámci dané kategorie. Zatímco u předložkových frází bylo jen velmi obtížné nalézt paralelu mezi určitým adverbiiálním zakončením a příslušným typem překladu, v případě ekvivalence za pomoci lexikálního slovesa byla situace o něco jasnější. Na základě dostupných korpusových příkladů je možné se domnívat, že výběr českých lexikálních sloves do velké míry souvisí s finskou frazeologií.

Nalezená česká lexikální slovesa bylo možné na základě sémantiky rozdělit na několik skupin: opakující se byl význam *cvakání (něčeho o sebe)* a *mnutí (něčeho o sebe)*. Ojediněle se vyskytl také příklad slovesa *přehradit*. Zatímco tímto způsobem nahrazené finské adverbium se objevilo i v jiných variantách překladu (např. jako přímý adverbialní ekvivalent *napříč*) a jedná se tak pravděpodobně spíše o stylistický výběr překladatele (Příkl. 9), v případě významu *cvakat* a *mnout* se zdá, že je výběr českého lexikálního slovesa podmíněn spíše ustáleností finského spojení slovesa s adverbium. V případě významu *cvakat* se jednalo o finská slovesa *kilisyttää*, *kalistä*, *loksahtaa* a *kalastella* v kombinaci s příslovcem *vastakkain*, přičemž ve třech případech se *cvakání* týkalo zubů, v ojedinělém případě sklenic (Příkl. 10). V českém překladu byla použita slovesa *cvakat (o sebe)*, *jektat* a *cinkat*. Podobným způsobem je možné popsat i situaci spojenou s významem *mnout*. Zde se v originálním textu jednalo o opakující se spojení finských sloves *hieroa*, *hieroskella* a v jednom případě také *pyyhkiä* s příslovcem *vastakkain*. Objektem byly ve všech případech ruce (Příkl. 11). Do češtiny byly tyto příklady téměř bez výjimky přeloženy jako slovesa *mnout (ruce o sebe)* či *zamnout (rukama)*. Jediný variantní překlad je popsán v podkapitole 5.2.3.

Adverbium *vastakkain* se rovněž celkem šestkrát objevilo ve spojení se slovesy *sattua* a *joutua* (Příkl. 12). V případě těchto slovních spojení, která byla do češtiny přeložena jako *setkat se*, *střetnout se*, *potkat se*, ale také jako *dostat se do konfliktu*, již lze mluvit o frázích. Sémantický význam vzájemné pozice či symetrie lze sice stále odvodit, avšak zejména v českém překladu již jednoznačně není tak explicitní jako např. u slovesa *mnout*.

Příklady

9) *Tiellä oli poikittain perävaunullinen rekka (...). // Silnici tam přehradil kamion s přívěsem.*

10) *Jokinen pesi hampaat ja ojensi ne Jormakalle, joka otti hampaat, kilisytti niitä vastakkain ja muljautti suuhunsa. // Jokinenová umělé zuby umyla a podala je Jormakkovi, ten si je vzal, zacvakal s nimi v ruce a nechal je vklouznout do pusy.*

(...) ja sen sulkiessa leukansa hampaat loksativat helähtäen vastakkain (...) // (...) a pak zavřel tlamu a zuby mu zacvakaly o sebe (...)

11) *Antti - rukka pyyhkii kämmeniään vastakkain, katselee lattiaan (...) // Chudák Antti si mne dlaně o sebe, dívá se do země (...)*

Kangellahan minä väänsin », tunnusti konstaapeli hieroskellen kainosti käsiään vastakkain. // " Vypáčil jsem dveře tyčí, " vysvětiloval strážník, skromně si mna ruce.

12) *Kerran hän sattui vastakkain Mäinpään mäessä Töyryn Arvon kanssa. // Jednou potkal na pahorku Mäinpää Arva Töyryho.*

(...) kun he joutuivat vastakkain raivostuneen kansan kanssa temppeleissä. // (...) když se setkali s rozzuřeným lidem v chrámech.

5.2.3 Binomiál

Třetím nejčastějším způsobem překladu v rámci lexikálně-strukturních ekvivalentů bylo s 15 % výskytů použití tzv. binomiálu. Podle Čermáka (2011a:211) je binomiál definován jako „*dvoukomponentový frazém založený na iteraci stejného (druhu) komponentu*“. Výrazy tohoto typu se vyskytují jak v češtině (např. *ze dne na den, zub za zub*), tak ve finštině (např. *käsi kädessä*). Do stejné kategorie pak byly v rámci této analýzy zařazeny i výrazy *jeden přes druhého* a *dva a dva* (Příkl. 13). V druhém uvedeném příkladu je navíc binomiál doplněn předložkovou frází *vedle sebe*, která upřesňuje vzájemné postavení předmětů.

Na základě korpusové analýzy se zdá, že se v češtině tyto výrazy díky své struktuře poměrně hojně uplatňují jako významové ekvivalenty zkoumaných finských adverbii. Pokud lze usuzovat z dostupného relativně omezeného materiálového vzorku, ukazuje se tento typ překladu být vhodným zejména pro převod adverbii zakončených na *-(i)kkain* (9 z 11 nalezených příkladů binomiálů). Vzhledem k tomu, že toto zakončení je však ve velké míře synonymní s ostatními zkoumanými adverbiiálními sufíxy, je jen velmi obtížné formulovat pro tuto výraznou korelaci mezi adverbiiálním zakončením a typem překladu vysvětlení, které by se opíralo o sémantiku daného sufixu. V souvislosti s malým rozsahem vzorku se může také jednat o shodu čistě náhodnou.

Za povšimnutí stojí v následujících příkladových větách příklad č. 14. Zatímco ve finské větě se objevuje jedno adverbium vyjadřující symetrický vztah a jeden binomiál, český překladatel využil stylisticky zajímavé možnosti uvést dva české binomiály v řadě za sebou. V příkladě č. 15 je finské spojení *pyyhkiä käsiään vastakkain* do češtiny převedeno pomocí přímého překladu slovesa a binomiálu jako *otřít si ruku o ruku*. Otázkou však je, do jaké míry se jedná o ustálenou frázi a zda by přesnějším překladem nebylo řešení s českým lexikálním slovesem (např. *mnout*), které zvolili překladatelé ve většině ostatních výskytů této finské fráze (viz výše).

Nejčastěji objevujícím se binomiálem bylo *bok po boku*, a to zejména jako ekvivalent finského *rinnakkain*. Vícekrát se však objevilo také spojení *tváří v tvář*. Zajímavé je, že

přestože sémanticky tento výraz nejvíce odpovídá finskému *kasvokkain*, příp. *kasvotusten* (ani jedno z těchto adverbii se však v materiálovém vzorku neobjevuje), byl v jednom případě použit i jako překladový ekvivalent v souvislosti se sémanticky poněkud vzdálenějším *rinnakkain* a *vastatusten* (Příkl. 16).

Příklady

13) *Likaisena, täisenä, saastaisilla oljilla päällekkäin, hoitoa vailla makasi jalkaväki kaupungin jääkylmissä vajoissa ja ladoissa. // Pěšáci leželi v promrzlých kůlnách a stodolách po městě špinaví, zavšivení, na hnojící slámě, jeden přes druhého a bez pořádného ošetření.*

Valjastimme porot parittain ja nousimme pulkkaan. // Zapřáhli jsme soby, vždy dva a dva vedle sebe, a nasedli do saní.

14) *Rinnakkain, käsi kädessä he lähtevät astumaan maaherran luokse(...) // Bok po boku a ruku v ruce vykročí vstříc hejtmanovi (...)*

15) *Silloin Eje pyyhki käsiään vastakkain(...) // Tehdy si Aj otřel ruku o ruku (...)*

16) *Ulko - ovella sattuivat Janne ja Akseli rinnakkain. // U vchodu se Janne s Akselim setkali tváři v tvář.*

Se oli pannut syrjäkylän torpanpojan tai päiväläisen vastatusten suurten asioiden kanssa. // Osud popadl torpparského synka nebo nádeníka ze zapadlé dědiny a postavil ho tváři v tvář velkým věcem tohoto světa (...)

5.2.4 Restrukturace vedlejší/hlavní větou či přechodníkem

Poměrně ojedinělým překladatelským postupem byla v materiálovém vzorku také restrukturace původního výrazu obsahujícího adverbium na českou větu vedlejší, souřadnou hlavní či přechodník. Tento postup překladatelé zvolili v pouhých pěti případech. V souvislosti s definováním této podskupiny je však také nutné upozornit na to, že se částečně prolíná s kategorií ekvivalence pomocí lexikálního slovesa, a to především v případě slovesa *objímat se* (Příkl. 17 a 20). Jak však již bylo uvedeno, vychází klasifikace ekvivalentů v této analýze kromě příslušnosti ekvivalentu ke slovnímu druhu také z větné struktury, a především na tomto základě také byly tyto dva potenciálně sporné příklady zařazeny do kategorie restrukturace. U ostatních tří příkladů tento spor nenastává, jelikož se nejedná o lexikální slovesa tak, jak jsou pojímána v této analýze: slovesa *držet* a *tvorit* (Příkl. 18 a 21) v sobě v žádném směru neobsahují vyjádření pozice.

Jak naznačuje již nadpis podkapitoly, restrukturační původního finského adverbia byla prováděna pomocí souřadné hlavní věty (Příkl. 17 a 18), vedlejší věty - zde konkrétně přívlastkové (Příkl. 19) či přechodníku (Příkl. 20 a 21).

Příklady

17) *Lepäsimme siinä yhdessä kaulakkain (...) // Leželi jsme tam spolu a objímali jsme se kolem krku (...)*

18) *Koskelan veljekset kävelivät rinnakkain. // Bratři Koskelové tvěřili další pár.*

19) *He ovat voipuneet himosta ja kouristuneet yhteen, kaksi ventovierasta ihmistä vierimässä sylikkään jyrkkää mäkeä alas. // Jsou vysílení vášní a křečovitým spojením, dva úplně cizí lidi, kteří se drží v náručí a koulejí se dolů ze strmého svahu.*

20) *(...) ja niin kävi, että isäni ja kuninkaallinen kallonporaaja nukahtivat kaulatusten Kipan aviovuoteeseen (...) // (...) a tak se stalo, že otec a královský otvírač lebek usnuli, objímajíce se, na svatebním loži Kipině (...)*

21) *(...) ja kolmannessa kuvassa isäni ja hän lauloivat kaulakkain ja kuva oli niin hauska (...) // (...) a na třetí kresbě otec a on zpívali, držíce se kolem krku, a obraz byl tak výstižný, (...)*

5.2.5 Adjektivum/Přívlastek

Jen velmi marginálním překladatelským řešením bylo ve zkoumaném korpusovém vzorku nahrazení finského adverbia českým adjektivem. Jediné dva výskyty utváří pouhá tři procenta z analyzovaného materiálu. Jelikož se jedná a deverbativní přídavná jména, lze tento typ překladu do jisté míry taktéž považovat za variantu výše popsaného nahrazení adverbia lexikálním slovesem, např. *objímat (se)* (Příkl. 22). Na druhou stranu by do této kategorie částečně mohl spadat příklad obsahující přívlastkovou vedlejší větu, jež byl uveden v předchozí podkapitole (Příkl. 19). V příkladě č. 23 je pak český překlad od původního významu adverbia již více odchýlen, avšak stále je možné ho identifikovat jako ekvivalent.

Příklady

22) *Karhu nuuhki jänistä ja otti sitten rouvan syliinsä, niin että siinä oli kolme olentoa sylitysten. // Očichal zajíce, načež ženu objal; byly tu teď tři objímající se bytosti.*

23) *(...) mutta kahta kuvaa rinnakkain ei ymmärrä enää muu kuin kirjoitustaitoinen. // (...) ale jedině ten, kdo umí číst, může rozluštit dva spojené obrazy.*

5.2.6 Substantivum/ Podmět

V ojedinělém výskytu bylo finské adverbium nahrazeno českým podstatným jménem. Jedná se o příslovce *parittain*, o němž byla řeč již v souvislosti s tříděním materiálu na základě sémantického hlediska. Kromě této varianty překladu spočívající v restrukturaci původního finského příslovečného určení na podmět se vyskytly také překlady daného příslovce pomocí předložkové vazby *ve dvojicích* a binomiálu *dva a dva (vedle sebe)*.

Příklady

24) *Keisarin tahdosta nousevat kaikki vieraat kiertämään parittain lattiaa. // Na carovo přání všichni hosté vstávají a dvojice se přidávají k tanci.*

5.3 Chybějící či implikované ekvivalenty

Třetí skupinu na úrovni přímých adverbialních a lexikálně-strukturních ekvivalentů tvoří příklady, kde se význam původního adverbia v českém překladu ztrácí. Informace obsažená ve finském příslovci tedy není snadno vyvoditelná z žádné části cílového textu a není tedy možné jednoznačně identifikovat ekvivalent. Ke zvolení tohoto postupu mohlo překladatele vést vyhodnocení převodu daného sdělení do češtiny jako stylisticky příliš komplikovaného či pro češtinu nepřirozeného. Chybějící překlad zkoumaných příslovcí se týkal téměř třetiny všech analyzovaných příkladů, zde jsou uvedeny jen některé z nich.

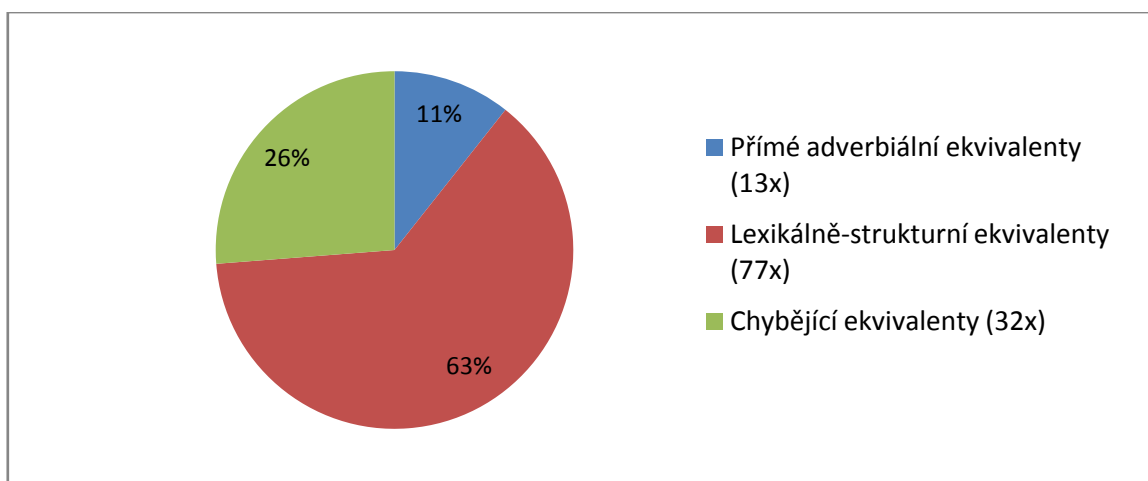
Příklady

25) *Valkoisten suksimiehet pääsisivät heidän edelleen milloin tahansa ja läähättäen he juoksivat rinnakkain. // Bili na lyžích je mohli obklíčit každou chvíli; a tak všichni tři uháněli [chybí], co jim dech stačil.*

26) *He seisoivat rinnakkain, kyljittäin konekivääriin (...) // Stály [chybí] bokem ke kulometu (...)*

6. Závěr

Nejčastějším způsobem překladu finských adverbií vyjadřujících pozici do češtiny se v analyzovaném vzorku celkem 122 příkladů ukázaly být lexikálně-strukturní ekvivalenty zastřešující celkem šest podkategorií poměrně různorodých forem transformace. S celkovým zastoupením sedmdesáti sedmi příkladů tvořil tento typ ekvivalence 63 % nalezených překladatelských řešení (viz Graf 3). Nezanedbatelnou skupinu s podílem 26 % dále tvořily také příklady, v nichž nebylo možné ekvivalent identifikovat. Příčinou zde byla buď úplná absence překladu daného adverbia, či příliš významné odchýlení se překladového výrazu od původního významu příslovce. Nejméně zastoupenou skupinou byly přímé adverbiální ekvivalenty, které tvořily pouhých 11 % příkladů.

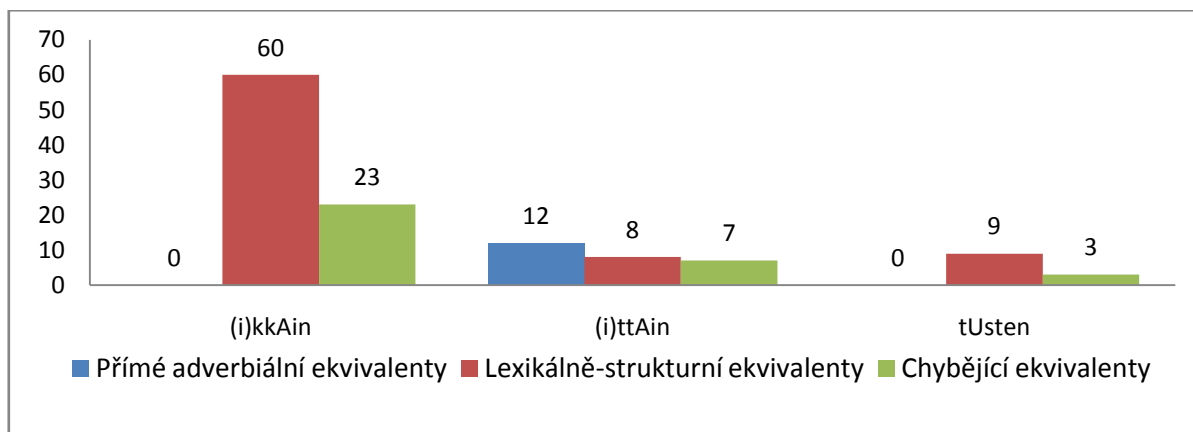
Graf 3: Zastoupení jednotlivých typů překladových ekvivalentů ve zkoumaném vzorku

Graf zobrazuje procentuální zastoupení tří základních skupin překladových ekvivalentů v materiálovém vzorku celkem 122 příkladů. Čísla v závorce udávají reálný počet příkladů reprezentujících ekvivalenci daného typu.

Výše popsané tendence v rozložení tří základních typů překladových ekvivalentů bylo do značné míry možné sledovat i jednotlivě v rámci tří skupin definovaných zkoumanými adverbiálními zakončeními *-(i)kkAin*, *-(i)ttAin* a *-tUsten*: chybějící ekvivalenty shodně tvořily zhruba necelých 30 % ve všech třech skupinách a lexikálně-strukturní ekvivalenty bylo možné s podílem více než 72 % respektive 75 % příkladů možné vyhodnotit jako nejčastější překladatelské řešení u adverbií zakončených na *-(i)kkAin* a *-tUsten* (viz Graf 4). Od celkové tendence se tak odchýlila pouze příslovce nesoucí sufix *-(i)ttAin*, jelikož v rámci této skupiny reprezentovaly lexikálně-strukturní ekvivalenty pouze necelých 30

% vzorku. Slabší zastoupení jinak dominujících lexikálně-strukturálních ekvivalentů ve skupině těchto adverbií bylo dáno zejména nápadně větším výskytem přímých adverbiálních ekvivalentů. Zatímco u ostatních dvou skupin adverbií se tento typ ekvivalence vůbec nevyskytl, u adverbií zakončených na *-(i)ttAin* se jednalo o celých 44 %.

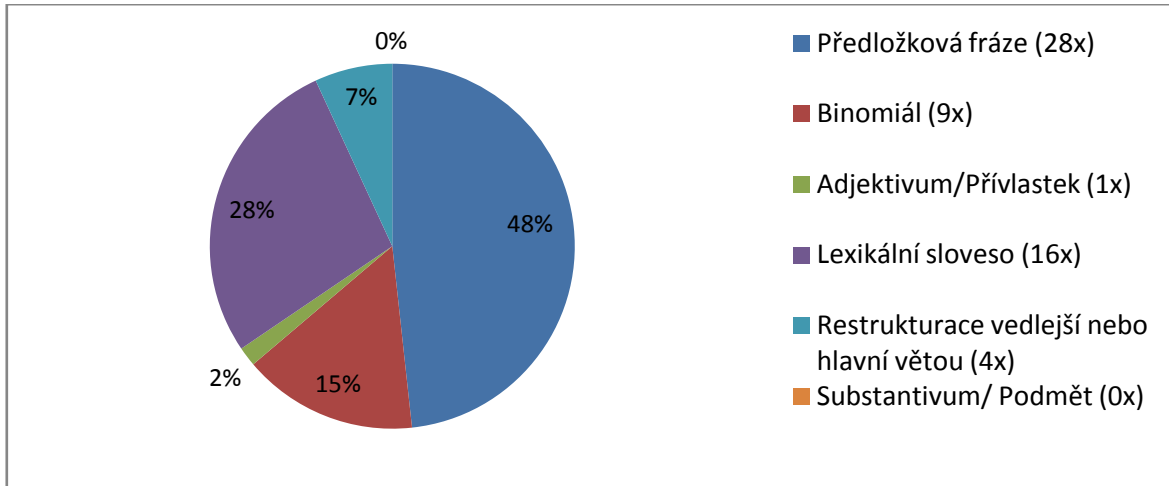

Graf 4: Zastoupení jednotlivých typů překladových ekvivalentů ve vztahu k adverbiálnímu zakončení

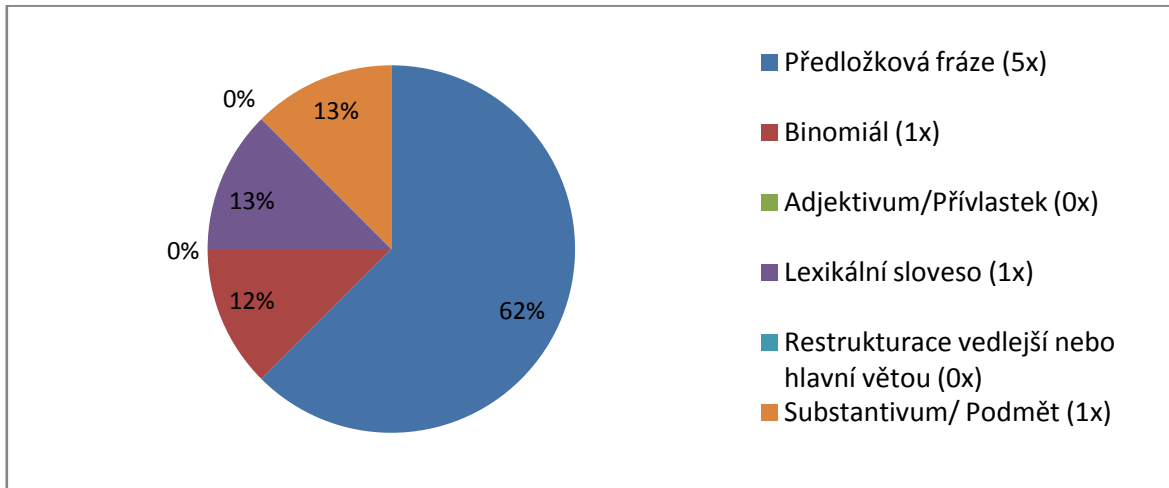
Graf zobrazuje distribuci tří typů překladových ekvivalentů ve třech vzorcích definovaných adverbiálním zakončením. Výška sloupců a zobrazené číselné hodnoty vyjadřují reálné počty nalezených příkladů pro danou skupinu.

Skupina lexikálně-strukturálních ekvivalentů si však vzhledem ke své různorodosti zaslouží detailnější analýzu. Celková distribuce šesti podkategorií tohoto typu ekvivalentů byla zobrazena již v rámci úvodního představení skupiny v kapitole 5.2 (viz Graf 2). Následující Grafy 5-7 zobrazují podrobnější informace o zastoupení těchto šesti podkategorií postupně u všech tří skupin zkoumaných adverbiálních zakončení. Jak je na první pohled patrné, dominujícím podtypem lexikálně-strukturálních ekvivalentů byla předložková fráze s minimálním podílem 48 %. Rozdělení dalších podskupin je značně individuální pro každou ze skupin. Za zmínku stojí výrazné 28% zastoupení lexikálních sloves ve skupině adverbií zakončených na *-(i)kkAin* a relativně častý výskyt překladových binomiálů, které tvořily od jedenácti do patnácti procent ve všech třech skupinách.

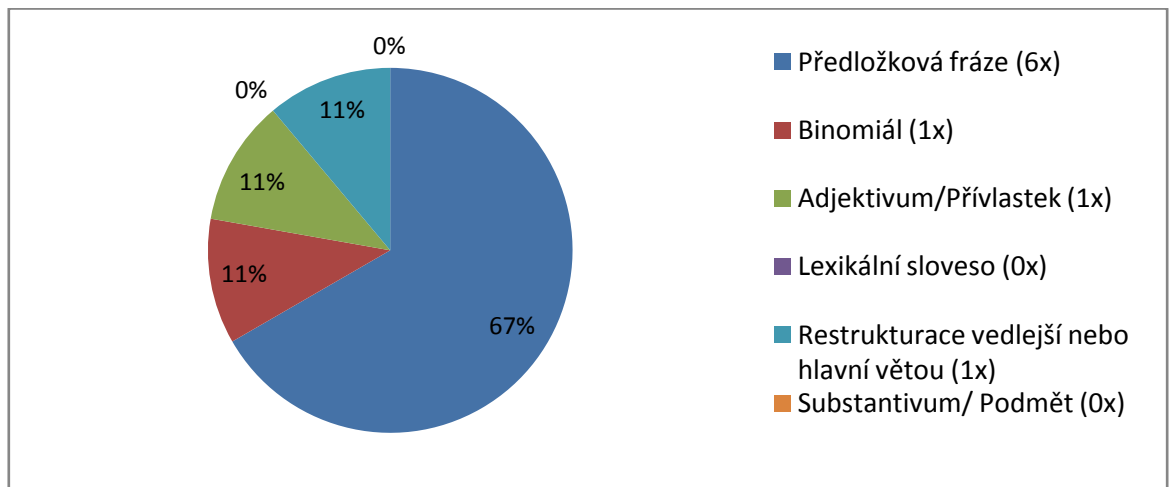
Jak bylo popsáno v kapitole 3, mohou výsledky korpusové analýzy mnoho napovědět, ovšem je nutné pamatovat také na jejich omezení. V případě zde předkládaného výzkumu se jedná především o velmi skromnou velikost zkoumaného vzorku. Zejména počet dvanácti příkladů dostupných pro skupinu adverbií zakončených na *-tUsten* je možné považovat za kriticky nízký. Za další omezení výzkumu pak lze považovat také např. subjektivní vyhodnocování sémantiky adverbií z korpusového vzorku při jeho třídění (viz kapitola 4.2.2).

Graf 5: Distribuce jednotlivých typů lexikálně-strukturálních ekvivalentů u adverbů zakončených na -(i)kkAin

Graf 6: Distribuce jednotlivých typů lexikálně-strukturálních ekvivalentů u adverbů zakončených na -(i)ttAin

Graf 7: Distribuce jednotlivých typů lexikálně-strukturálních ekvivalentů u adverbů zakončených na -tUsten

Vzhledem k pokračujícímu rozšiřování finské části českého paralelního korpusu InterCorp se však zároveň také otevírají další možnosti k navazujícímu výzkumu. Nejen že bude korpus dále doplňován o nová beletristická díla, čímž bude narůstat prohledávaná oblast korpusového jádra, ale díky plánovanému rozšíření vyhledávače ve finsko-české části korpusu o morfosyntaktickou anotaci bude v budoucnu o poznání jednodušší zařadit do výzkumu také texty z kolekcí. Tím se jednak zásadním způsobem zvětší zdroj korpusového materiálu, jednak vzniká možnost zajímavého porovnání překladových postupů objevujících se u beletristických textů z jádra a u automaticky zarovnávaných nebeletristických textů z kolekcí.

Jak bylo uvedeno v kapitole 3.2.2, do překladových textů se významným způsobem promítá mimo jiné vliv osoby překladatele. Zajímavé pro další výzkum by proto jistě bylo uvést zjištěné distribuce jednotlivých typů překladových ekvivalentů do souvislosti právě s jejich autory, tedy překladateli. Tento výzkum by mohl odhalit, zda například některý z překladatelů ve svých textech výrazně preferuje určitý typ překladu, a zároveň by poskytl další podstatnou statistickou informaci potřebnou k objektivnímu posouzení toho, zda je v překladu dané skupiny adverbíí do češtiny možné hovořit o nějakých obecných tendencích, či zda se jedná spíše o individuální výběry jednotlivých překladatelů, ať už zcela nahodilé či kontextově podmíněné.

Seznam použité literatury

- Ahlman, E. (1933). Adverbeistä. *Virittäjä*, 37, 137-159.
- Baker, M. (1996). Corpus-based Translation Studies: The Challenges that Lie Ahead. In Harold Somers (Ed.) *Terminology, LSP and Translation: Studies in Language Engineering in Honour of Juan C. Sager*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Barlow, M. (2000). Parallel texts in language teaching. *Multilingual corpora in teaching and research*. Amsterdam: Rodopi, 106115.
- Bratánková, L. & Štichauer P. (2011). Italský iterativní prefix *ri-* a jeho české protějšky. In F. Čermák (Ed.), *Korpusová lingvistika Praha 2011 - 1 InterCorp*(136-143). Praha: Lidové noviny.
- Brown, A., Lepäsmä, A-L. & Silfverberg, L. (2008). *Miten sanoja johdetaan, suomen kielen johto-oppia*. Helsinki: Finn Lectura.
- Čermák, F. (2006). Korpusová lingvistika dnešní doby[úvod]. In F. Čermák & R. Blatná (Eds.), *Korpusová lingvistika: Stav a modelové přístupy* (5-18). Praha: Lidové noviny.
- Čermák, F. (2010). *Lexikon a sémantika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Čermák, F. (2011a). *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Praha: Karolinum.
- Čermák, F. (Ed.). (2011b). *Korpusová lingvistika Praha 2011 - 1 InterCorp*. Praha: Lidové noviny.
- Čermák, F. (2011c). Korpusy včera, dnes a zítra. In F. Čermák (Ed.), *Korpusová lingvistika Praha 2011 - 2 Výzkum a výstavba korpusů* (10-29). Praha: Lidové noviny.
- Čermák, F. (Ed.). (2001d). *Korpusová lingvistika Praha 2001 - Výzkum a výstavba korpusů*. Praha: Lidové noviny.
- Čermák, F., Blatná R. (Eds.). (2006). *Korpusová lingvistika: Stav a modelové přístupy*. Praha: Lidové noviny.
- Hakulinen, A., Vilkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Heinonen, T. R. & Alho, I. (2008): *Ison suomen kieliopin verkkoversio* [elektronický zdroj]. Dostupné z: <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>.
- Chesterman, A. (2000). A Causal Model for Translation Studies. In M. Olohan (Ed.), *Intercultural Faultlines. Research Models in Translation Studies I. Textual and Cognitive Aspects* (15-27). Manchester: St. Jerome Publishing.
- Ikola, O. (2001). *Nyky-suomen opas*. Turku: Turun yliopisto, Suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Karlík, P., Nekula, M. & Rusínová, Z. (Eds.). (2000). *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

- Klégr A., Malá M. & Šaldová, P. (2001). Anglické nepředložkové ekvivalenty českých předložek. In F. Čermák (Ed.), *Korpusová lingvistika Praha 2011 - 1 InterCorp* (10-28). Praha: Lidové noviny.
- Kocek, J., Kopřivová, M. & Kučera, K. (Eds.). (2000). *Český národní korpus. Úvod a příručka pro uživatele*. Praha: Filozofická fakulta UK - Ústav Českého národního korpusu.
- Koivunen, J. (2012). *Adverbien käyttö alakoululaisten kirjoitelmissa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kopotev, M. V. (2003). Corpus linguistics in Finland: a Resource Survey. *Automatic Documentation and Mathematical Linguistics Translations*, 37 (3), 35-42.
- Králík, J. (2006). Zamyšlení nad velkými výběry. In F. Čermák & R. Blatná (Eds.), *Korpusová lingvistika: Stav a modelové přístupy* (205-209). Praha: Lidové noviny.
- Křen, M., Šťourač M., Vavřín M., Vondříčka, P. & Rosen, A. (2011). Paralelní korpus InterCorp po sedmi letech. In F. Čermák (Ed.), *Korpusová lingvistika Praha 2011 - 2 Výzkum a výstavba korpusů* (105-115). Praha: Lidové noviny.
- Leino, P. (2002). *Mittoja, muotoja, merkityksiä*. SKS: Vaasa.
- Olohan, M. (2004). *Introducing Corpora in Translation Studies*. Oxfordshire: Routledge.
- Penttilä, A. (2002). *Suomen kielioppi*. Vantaa: Dark Oy.
- Sulkala, H. (1981). *Suomen kielen ajan adverbien semantiikkaa*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Štichauer, P., Čermák, P. (2001). Španělská a italská adjektiva se sufixem -ble/-bile a jejich české ekvivalenty. In F. Čermák (Ed.), *Korpusová lingvistika Praha 2011 - 1 InterCorp* (124-135). Praha: Lidové noviny.
- Tyysteri, L. (2011). Nykysuomen sanasto ja sanastotyö. In K. Häkkinen (Ed.), *Suomen kieli - opiskelijan tietokirja 1* (43-63). Turku: Turun yliopiston suomen ja sen sukukielten oppiaineen julkaisuja.

Korpus:

Český národní korpus - InterCorp. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 22. 11.2014, dostupný z WWW:<<http://www.korpus.cz>>.

Slovníky:

Haarala, R., Lehtinen, M., Eronen R., Grönros, E.-R., Haapanen M., Nikunen E., . . . Rahikainen T. (1997). *CD-Perussanakirja 1997*[software]. Oy Edita Ab.

Lindroos, H. A. (2003). *Suomi-Tšekki-Suomi taskusanakirja : normaalisanaston lisäksi ruokalistasanasto, keskusteluesimerkkejä ja matkavinkkejä*. Helsinki: WSOY.

MOT Kielitoimiston sanakirja, versio 1.0 - 12.10.2004 (2004)[software]. Kielikone Oy ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Internetové zdroje:

www.korpus.cz/intercorp.

<http://www.korpus.cz/intercorp/?req=page:info> (14. 12. 2013).

<http://www.korpus.cz/intercorp/?req=page:info>.

http://www.korpus.cz/intercorp/req=page>manual_noske

https://korpus.cz/corpora/run.cgi/first_formcorpname=intercorp_fi;lemma=:lpos=:align=

Seznam zkratk

VISK - Iso suomen kieliopin verkkoversio

Příloha 1: Seznamanalyzovaných adverbii

Adverbiální zakončení →	-(i)ttAin	-(i)kkAin	-tUsten
	sivuittain (9x)	vastakkain (25x)	vastatusten (3x)
	parittain (3x)	rinnakkain (29x)	kaulatusten (1x)
	poikittain (4x)	kaulakkain (4x)	rinnatusten(1x)
	lomittain (2x)	päällekkäin (5x)	alletusten(1x)
	vinottain (1x)	lähekkäin (4x)	perätysten (3x)
	kyljittäin (5x)	peräkkäin (3x)	vieretysten(1x)
	syrjittäin (1x)	sylikkäin (5x)	sylitysten(1x)
	päittäin (1x)	sisäkkäin (1x)	rintamerkitysten(1x)
	pitkittäin (1x)	likikkäin (1x)	
		vierekkäin (6x)	